

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

**LÄÄNEMERE REOSTUSTEMAATIKA KAJASTAMISEST
EESTI PÄEVALEHES 2006. AASTAL**

Bakalaureusetöö (8 AP)

Siim Lõvi
Juhendaja: Külliki Korts (MA)

Tartu
2007

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad.....	6
1.1 Merereostus Läänemerele kui riskiühiskonnale omane probleem.....	6
1.2 Massimeedia roll riskiühiskonnas	7
1.3 Läänemere reostus kui meedia vahendatud probleem	8
1.4 Reaalsuse konstrueerimine läbi meediapoolse raamistamise.....	10
1.5 Normatiivne lähenemine meediale.....	11
1.6 Kriitiline lähenemine meediale	12
1.7 Varasemad uuringud	13
1.8 Teoreetilise osa kokkuvõte	15
2. Hüpooteesid ja uurimisküsimused	16
3. Meetod.....	17
3.1 Lugude maht ja esinemissagedus	18
3.2 Lugude žanriline dünaamika	20
3.3 Lugude sidusus.....	21
3.4 Läänemere reostustemaatiliste lugude kõrvalteemad	22
3.5 Lugudes kajastatud lahendused.....	23
4. Kvantitatiivsed tulemused.....	24
4.1 Lugude hulk, maht ja esinemissagedus.....	25
4.1.1 Lugude hulk	25
4.1.2 Lugude maht	26
4.2 Lugude žanriline dünaamika.....	27
5. Kvalitatiivsed tulemused: lugude sidusus, peamised probleemid ja nende lahendused	29
5.1 Periood I - Loode-Eesti õlireostus	29
5.1.1 Põhiteema.....	29
5.1.2 Poliitilise vastutuse võtmise alateema	32
5.1.3 Ametnike ebapädevuse alateema	33
5.1.4 Ressursside nappuse alateema	34
5.1.5 Süsteemi puudujääkide alateema	36
5.2 Periood II - Runner-4 episood.....	37
5.2.1 Põhiteema.....	37

5.2.2	Ressursside nappuse alateema	39
5.2.3	Süsteemi puudujääkide alateema	40
5.3	III periood - Aasta keskpaik.....	41
5.3.1	Põhiteema.....	41
5.3.2	Ressursside nappuse alateema	42
5.4	IV periood - Probo Koala.....	43
5.4.1	Põhiteema.....	43
5.4.2	Ametnike ebapädevuse alateema	44
5.4.3	Ressursside nappuse alateema	44
5.5	V periood - Aasta lõpp	45
5.5.1	Põhiteema.....	45
5.5.2	Poliitilise vastutuse võtmise alateema	46
5.5.3	Ressursside nappuse alateema	46
5.5.4	Süsteemi puudujääkide alateema	47
6.	Analüüs ja diskussioon	48
6.1	Lugude hulk, maht ning esinemissagedus.....	48
6.2	Arvamuslugude dünaamika.....	49
6.3	Temaatika raamistamine läbi alateemade	50
6.3.1	Põhiteema.....	50
6.3.2	Poliitilise vastutuse võtmise alateema	51
6.3.3	Ametnike ebapädevuse alateema	51
6.3.4	Ressursside nappuse alateema	52
6.3.4	Seaduste ja struktuuride puuduste alateema	52
6.4	Ettepanekute ja lahenduste kajastamine.....	53
	Kokkuvõte.....	54
	Summary.....	56
	Kasutatud kirjandus.....	58
	Lisa 1: Lugude kodeerimistabel	60

Sissejuhatus

Bakalaureusetöös uurin, millises mahus ja kuidas kajastati Eesti Päevalehes 2006. aastal Läänemere reostusega seonduvat. Empiirilise uurimuse aluseks olevatest lehematerjalidest enamus on õlireostuse teemalised, kuid ka näiteks võimalik pilsivee reostus leiab käsitlemist.

Sulelistele suurt ohtu kujutav naftareostus merel on küllap paljudele teada tõik ning ehk teatakse ka, kuidas Kunksmoor juba 1977. aastal linde röökimisega merele tagasi peletas. Ent kui 2006. aasta jaanuari lõpus tabas Eesti rannikut teadaolevalt kõigi aegade tõsisemate tagajärgedega naftareostus, selgus, et Eestis on senini lootma jäädudki kunksmoorilikult võluvael toimivale reostustõrjele. Olemasolevad vahendid olid keskkonnakatastroofi ennetamiseks ja kiiremaks leevendamiseks ebapiisavad.

Ulrich Beck (2005: 35) kirjutab, et „erinevalt rikkustele omasest käegakatsutavusest on riskides midagi irreaalset“. Tõepoolest, Eestis räägitakse pigem majandusedust ja märksa vähem võimalikest riskidest. Siiski näiteks laevaõnnetuste arv Läänemeres on viimasel ajal kahekordistunud (EPL 2006). Euroopa mereohutuse agentuuri tegevdirektor Willem de Ruijter sõnul on kasvav nõudlus Venemaa nafta järele kaasa toonud „enneolematult kõrge õlisaasteriski Euroopa Liidu vetes“ – esireas Läänemeres (Jüriado 2004: 7).

Meedia - sh Eesti Päevalehe - roll sellises olukorras võiks olla ennekõike seotud avalikkuses kõneaine tekitamisega (*agenda setting*). See tähendab, et Läänemere reostamisega seonduvast tuleks kirjutada palju ja sageli. Siit omakorda tuleneb lootus, et avaliku arvamuse mõjutamise teel on võimalik tuua kaasa ka poliitilisi otsuseid – leida ja kasutada raha reostustõrje edendamiseks.

Bakalaureusetöös uuringi kvantitatiivset kontentanalüüsi kasutades, mil määral teemat 2006. aastal päevakorral hoiti. Teisalt – kasutades meetodina kvalitatiivset sisuanalüüsi - on oluline uurida, kuidas teemat raamistati.

Bakalaureusetöö kokkuvõtlikuks uurimisküsimuseks on, kas ja kuidas tekkis Eesti Päevalehes pikemaajaline debatt Läänemere reostustemaatikal.

Ülevaatlikkuse huvides olgu siinjuures toodud lühike kokkuvõtte peamistest sündmustest, millest ajendatuna Päevaleht 2006.a. reostustemaatikal kirjutas:

- Jaanuari lõpus avastati teadaolevalt suurim õlireostus Läänemeres, mis tappis tuhandeid linde ja põhjustas ulatusliku keskkonnareostuse. Kriisi põhjustaja pole selgunud, enim süüdistati tankerit „Flawless“ (nn „Flawlessi kriis“).
- Märtsi alguses uppus Soome lahes Vaindloo saare lähedal kaubalaev Runner-4, mille õlimahutid hakkasid lekkima.
- Septembri lõpus blokeeris Greenpeace Paldiski sadamas Probo Koala nimelise tankeri, mida süüdistati inimohvleid tekitanud suure pilsiveereostuse põhjustamises jäätmete ebakorrektsel ladustamisel Elevandiluu Abidjanis. Eestil Probo Koala vastu enne blokeerimist pretensioone ei olnud.

Bakalaureusetöö on jagatud kuueks peatükiks. Teoreetilises osas defineerin Läänemere reostustemaatika valdkonna kui riskiühiskonnale omase probleemi ning selgitan massimeedia ülesandeid riskiühiskonnas erinevatest lähenemistest tulenevalt. Teise osas püstitan hüpoteesid, mida uurin viie uurimisküsimuse alusel. Meetodiosas kirjeldan uurimuses kasutatud meetodikat ning esitan analüüsireeglid. Neljandas osas on toodud kvantitatiivsed ja viiendas osas kvalitatiivsed tulemused. Neile järgneb diskussiooni ja järelduste peatükk.

1. Teoreetilised ja empiirilised

lähtekohad

Bakalaureusetöö teoreetilises osas käsitlen esmalt Läänemere reostamise probleemistikku, lähtudes riskiühiskonna teoreetilisest raamistikust. Seejärel kirjeldan, kuidas nähakse meedia rolli riskiühiskonnale omase nähtuse defineerimisel ja kajastamisel, vastavalt meedia normatiivsest ja kriitilisest lähenemisest.

1.1 Merereostus Läänemerel kui riskiühiskonnale omane probleem

Riskiühiskonna mõiste selgitamisel tuginen selle mõiste autorile Ulrich Beckile. Becki sõnul on riskiühiskonna puhul tegemist ühiskonna arengu etapiga, mida iseloomustab ennekõike ühiskonna pidev omadus toodetavaid riske „normaliseerida“. Beck kirjeldab, kuidas tootmisega kaasaskäivaid riske üritatakse normide piiresse asetada. Ta suhtub kriitiliselt näiteks sellistesse terminitesse nagu reostuse lubatud piirmäärad, mis oma olemuselt tähendaksid justkui seda, et teatav reostamine on lubatud. Pigem on tööstuslik areng toonud kaasa olukorra, kus teatav reostamine on paratamatu; kus lubatu ja keelatu mõtestatakse lahti seadustes ning ühiskonnas laiemalt seoses erinevate huvigruppide soovidega ja „eksperthinnangute“ alusel. (Beck 2005)

Seoses üha suureneva vajadusega nafta järele, on õlireostuse oht üheks riskiühiskonnale omastest probleemidest. On selge, et kõige raskemate tagajärgedega on õlireostus eelkõige merel. Liiatigi on reostuse tõrje avamerel keerukas, mis muudab õli lekkimise väga tõsiseks riskiallikaks. Samuti on sageli keeruline leida otsest reostuse põhjustajat, mistõttu tagajärgede eest ei võeta reostajat vastutusele ja kulukas reostustõrje jääb riigi kanda.

Merereostuse risk ei ole otseselt ühe mereriigi ühiskondlik probleem. See tähendab, et küsimus, kas Eesti ühiskond on riskiühiskond, pole tähtis üksi Eestile. Merereostus on

globaalsele riskiühiskonnale omane probleem, mis kujutab suurt ohtu nii riikidele eraldivõetuna kui ka koos. Siinjuures tõstatub küsimus, kas riigid suudavad riski piisaval määral maandada. Eriti terav on probleem neile riikidele, kes pole suutnud ühel või teisel põhjusel võimaliku merereostuse riskiga arvestada. Läänemerd 2006. aasta jaanuari lõpus tabanud ulatuslik reostus (nn. „Flawlessi“ kriis) näitas, et praktikas polnud Eesti sellise katastroofi võimalikkusega arvestanud.

1.2 Massimeedia roll riskiühiskonnas

Meedia normatiivsest lähenemisest tulenevalt on massimeedia roll ühiskonnaprobleemide lugejani toomine. Riskide kui nähtuste puhul, mille ennetus on äärmiselt kulukas, ei saa loota nende avalikule areenile tõstmist näiteks poliitikute või ametnike poolt. Seda eriti Eestis, kus poliitilises kõnepruugis domineerib jutt suurest majandusedust. Nimelt seetõttu on massimeedial kanda äärmiselt vastutusrikas roll. Meedia peaks tõstma probleemistiku päevakajale ja seda seal ka hoidma, et tekiks avalik arutelu, pakutaks välja toimivaid lahendusi käesolevate riskidega toime tulemiseks ning analoogsete kriiside vältimiseks tulevikus. Nimetatud ülesande täitmist püüan vaadelda käesolevas bakalaureusetöös.

Simon Cottle (1998) uuris, millise rolli Ulrich Beck riskiühiskonnas meediale omistas ja tõi muuhulgas välja järgneva: massimeedia on esmatähtis institutsioon riskide sotsiaalseks konstrueerimiseks ja riskidega seotud seisukohtade vaidlustamiseks (*contestation*). Samuti peaks massimeedias esile tõusma riskide ja riskiühiskonna sotsiaalne kriitika. Ta tõi välja asjaolu, et massimeedia, teadlased jms ametiisikud - kes kõik riske defineerivad - omavad sotsiaalset ja poliitilist võtmeasukohta. Nad saavad avalikkuse subjektiivset riskitajumist muuta, suurendada, dramatiseerida ja vähendada. Nii ongi riskid Becki sõnul meedias lihtsasti sotsiaalselt konstrueeritavad ja defineeritavad. (Cottle 1998)

Lisaks märgib Cottle, et Becki jaoks on riskid nähtamatud, muutudes nähtavaks vaid läbi teaduse, õigussüsteemi ja ennekõike massimeediapoolse sotsiaalse defineerimise. Siit johtub, et massimeedia tegutsemine riskide kajastamisel on äärmiselt oluline. Laiem avalikkus ei saaks neist muul moel teadlikuks. Kokkuvõtlikult on Becki jaoks keskne arusaam, et tänapäeva ebakindlas riskiühiskonnas on meedial väga

oluline järelevalve (*surveillance*) roll. Cottle peab eriti oluliseks rõhutada Becki arvamust, et massimeedia võib läbi avaliku arvamuse kujundamise mõjutada ka poliitilist „probleeminägemist“ ja muuta sellega olemasoleva ent teadvustamata riski defineeritud ja teadvustatud riskiks. See oluline samm võimaldab omakorda kaasa tuua poliitilised otsused, mis võivad riskidele leevendust tuua (Cottle 1998). Siin peab siiski meeles pidama, et ka meedia ei kajasta riske objektiivselt.

Vincent Price (1992) ütleb, et oluline roll on siin kanda avalikul deatil. Vaid nii saavad inimesed probleemi olemasolust aru ja hakkavad looma erinevaid ideid selle kohta, mida teha, arutavad need läbi ja püüavad viimaks jõuda konsensusele. Price (1992) ütleb kokkuvõtvalt, et meedia ülesandeks on sellise inimhulga mobiliseerimine, et vastav arutelu toimuks/leiaks kandepinna.

1.3 Läänemere reostus kui meedia vahendatud probleem

Ragnar Waldahli (1993) sõnul kirjutab meedia nii teemadel, mis on auditooriumile nende endi elust tuttavad kui ka probleemidest, millega väga vähestel on isiklik kokkupuude. Ta viitab Winterile (1981), kes väidab, et meedia võime avalikkust mõjutada suureneb sedamööda, kuidas inimeste isiklik kokkupuude valdkonnaga väheneb.

Ulrich Beck toob näiteid sellest, kuidas elusloodusele osaks saanud katastroofid „meediapiltide“ vahendusel inimestele oluliseks muutuvad, sest risk võtab nende jaoks mõistetava kuju (nt surnud loomad, linnud, puud). Seega meedia portreerib riske auditooriumile mõistetaval moel, muutes seeläbi nähtamatu nähtavaks (Cottle 1998). Nii tehakse inimestele kaugest teemast lähedane ja kordaminev.

Seega võib väita, et Läänemere reostustemaatika on suurele enamusele Eesti elanikest vahendatud kogemuseks. Teisisõnu - need, kes isiklikult valdkonnaga seotud pole (professionaalid, vabatahtlikud jt), kogevad reostusprobleemi läbi selle, kuidas meedia seda kajastab. Kusjuures sellise vahendamise tulemusena konstrueerib meedia lugejate jaoks reaalsuse.

Vahendatud kogemuse küsimust on uuritud näiteks poliitikute imago kujunemise võtmes. Toshio Takeshita (1997) viitab uuringule (Weaver *et al* 1981), kust ilmnes, et kuna enamasti pole inimestel kandidaadiga otsekontakti, on nende jaoks kandidaadi imago seotud sellega, kuidas kandidaati meedias esitatakse. St, milliseid omadusi (*attributes*) rõhutatakse ja milliseid ei tooda üldse esile. Analoogselt kujuneb avalikkuse arusaam Läänemere reostuse ohtlikkusest vastavalt sellele, millist kaalu meedia temaatikale omistab ja kuidas sellest kirjutatakse. Näiteks kui meedia kajastab lühidalt vaid üksikuid reostusintsidente, jääb mulje, et risk ei ole kuigi suur ja püsiv. Samas pikad ja sagedased käsitlused koos inimestele mõistetavate kujutiste loomisega (surnud linnud jms) näitavad, et õlireostuse temaatikat peaks tõsiselt võetama.

Bakalaureusetöö uurib Läänemere reostustemaatika kajastamist Eesti Päevalehes 2006. aasta jooksul. Perioodi valik lähtub seisukohast, et avaliku arvamuse kujunemine on küllaltki pikaajaline protsess. Esmalt toimub tähelepanu koondumise, kristalliseerumise, polarisatsioonifaas, seejärel konsolideerumise ning surve faas ja viimaks leiab aset otsustamine (Vihalemm 2005). Seda eriti demokraatlikus ühiskonnas, kus tuleb enne otsuste tegemist leida üksmeel.

Bakalaureusetöö ei uuri avaliku arvamuse kujunemist. Vaikimisi on eelduseks see, et vaid juhul, kui ajakirjandus probleemistikku olulisel määral kajastab, saab Läänemere reostustemaatika avalikus arutelus olulisele kohale tõusta. Praktilised uuringud (Petts 2007: 7) kinnitavad, et meedia efektiivsus arusaamade kujundamisel on sõltuv sellest kui palju ja kui ilmekalt mingit teemat käsitletakse. Meedial on küll teatav mõjuvõim, kuid selle suund, ulatus, kestvus ja prognoositavus on raskesti hinnatavad. (Denis McQuail 2003: 401).

Meedia mõjukus sõltub sellest, kas meediaramid ja individuaalsed raamid (suhtumine) probleemi suhtes langevad kokku. Juhul kui see on nii, on meediapoolne mõjutamine lihtsam – meedia poolt esitatud väärtussüsteemi elemendid sobivad auditooriumi liikmete individuaalsete tõekspidamistega ja need võetakse üle. Kiisel (2005) viitab Raudsepale, kelle avaliku arvamuse uuringute kohaselt on keskkonnaalased probleemid eestlase jaoks üldiselt olulised. Võib eeldada, et kui

meedia otsustab tõstatada keskkonnavalaseid mureküsimesi, siis lähevad need suure tõenäosusega lugejatele korda.

Lühidalt: meedia mõju on suurem juhul, kui temaatika (informatsiooni seisukohalt) on lugejale võõras, kuid suhtumine sellesse (väärtused) on meedial lugejaga sarnane. Näiteks, kui ajaleht leiab, et merereostus on tõsine probleem ning see ühtib ka lugeja arusaamaga.

Keskkonnaprobleemide kajastamise tähtsus ilmnes 80ndate keskel kui kohalikud ajakirjanikud kõnelesid Tšernobõli katastroofi likvideerimisega seotud ohtudes ja kui Moskva püüdis 1986. aastal Eestile peale suruda fosforiidikaevandamise laiendamist. Iseseisvusajal kahanes keskkonnavalugude propagandistlik (masse ühendav) jõud. Samas on tekkinud rida uusi, sama keerukaid probleeme. (Trei *et al* 1996: 55)

Keskkonnateemat tuleb hoida uudiste tulipunktis, sest isegi kõige paremal, sisutihedamal ja suurepäraselt kirjutatud lool on väike mõjujõud, kui see ilmub vaid ühe korra. Valitsus võib lubada midagi ja jätta selle tegemata. Tähtsaid teemasid tuleb sagedasti kajastada, et lugejad oleksid asjade seisuga kursis. Teema korduv käsitlemine on probleemi teadvustamisel määrava tähtsusega. Just sellisel moel saavadki ajakirjanikud asjade käiku määrata. (Trei *et al* 1996)

1.4 Reaalsuse konstrueerimine läbi meediapoolse raamistamise

Bakalaureusetöös lähtun McQuaili (2003: 372) väitest, et massimeedial on tugev mõju avaliku arvamuse kujundamisel. Reostusprobleemaatika kajastamisel ajakirjanduses on oluline, kuidas toimub probleemistiku **raamistamine** (*framing*). Raamistamine:

- ... on terminiks, mis „kirjeldab uudiste vaatevinkli, tõlgendusraamistiku ja käsitusviisi mõju publikule, uudise kajastuse ja sündmuste kirjeldamise konteksti kujunemist.“ (McQuail 2003: 383)
- ... on toiming, mille käigus valitakse mõned tunnetatava reaalsuse aspektid ja tõstetakse need kommunikatiivses tekstis esile nii, et see kutsuks esile

(*promotes*) mingi probleemi defineerimise, selle interpreteerimise ja sellesse suhtumise. (Entman 1993)

- ... defineerib probleemid, diagnoosib põhjused. Raamid võimaldavad hinnanguteni jõudmist ning lahenduste välja pakkumist (Gamson (1993) läbi Ryani (2004)).

Petts *et al* (2001: 19) poolt on toodud järgnev raamistamise definitsioon: „raamistamine on see, kuidas riskidele antakse tähendus ja kuidas need defineeritakse sidudes (*link*) neid nii varasemate sündmustega kui ka teiste ajakohaste ja silmapaistvate sündmustega.“

Oluline on ka ankurdamise (*anchorage*) termin, mis näitab, kuidas valitud definitsioone tugevdatakse keeleliste või visuaalsete vahendite abil, sidudes need inimestel sagedasti esinevate hirmudega. (Petts *et al* 2001:19)

1.5 Normatiivne lähenemine meediale

Normatiivse lähenemise (McQuail 2003: 144) kohaselt peaksid meedia ülesanded ühiskonnas olema järgmised:

- Jälgida pidevalt sündmusi, ideid ja avaliku elu tegelasi, mille tulemuseks on nii avalikkusele suunatud teadetevoog kui ka moraalse ja sotsiaalse elukorralduse vastu eksimise väljatoomine.
- Pakkuda sõltumatut ja põhjalikku kriitikat ühiskonna ja selle institutsioonide kohta.
- Julgustada eneseväljendust ja sotsiaalset osalust, pakkuda selleks võimalusi võimalikult paljudele.
- Osaleda ühiste arusaamade ja identiteedi kujunemises, tugevdada sotsiaalset sidusust.

Meedia normatiivsel käitumisel peaks eelnevale tuginedes olema muuhulgas järgnev mõju: meedia peaks defineerima – tegema reaalseks – loodusõnnetuse ja tõstma sellega seonduva agendale. St meedial peaks olema mõju kõneaine kujundamisel (*agenda setting*). McQuail defineerib kõneaine kujundamise kui „protsessi, kus eri

teemadele antav suhteline tähelepanu uudiste kajastamisel mõjutab teemade aktuaalsuse ja olulisuse pingerida avalikus arutelus. Lisaks võivad esineda ka mõjud avalikule poliitikale“ (2003: 383).

Reaalsuse defineerimist tuleb pidada meedia pikaajaliseks mõjuks (McQuail 2003). Esile tõstetud võimalus, et meedia võib mõjutada avalikku poliitikat, on Läänemere reostustemaatikast lähtuvalt meedia sotsiaalse kontrolli ülesandeks. Ka viimane on pikaajaline mõju, kuid see võiks käesoleva töö aluseks oleva aastase uurimisperioodi jooksul esile tõusta, ennekõike uudislugudes ja arvamislugudes, mis kirjeldavad või hindavad riigi käitumist reostusohu vähendamisel.

Rõhutamist väärrib juba mainitud meedia ülesanne - osaleda ühiste arusaamade ja identiteedi kujunemises, tugevdada sotsiaalset sidusust. Bakalaureusetöös on kirjeldatud Läänemere reostustemaatikaval avaldatud tekstide seotust, mis tähendabki ühiste arusaamade otsimist, samuti üksikühtluste laiemasse konteksti asetamist.

1.6 Kriitiline lähenemine meediale

Läänemere reostustemaatika kajastamise analüüsil võtan aluseks meedia kriitilise lähenemise põhimõtted.

Kuivõrd aasta jooksul leidis Läänemeres aset mitmeid uudisväärtuslikke reostusinsidende, vaatan, kuidas nende kajastamine muutus. St, kas väiksema keskkonnamõjuga juhtumid leidsid arvestatavat kajastamist, või peeti neid teisejärguliseks tulenevalt sellest, et nt Runner-4 lekkele ei järgnenud ulatuslikku õlireostust.

Kriitiline lähenemine meediale väidab, et probleemile ei pruugita teistkordselt väärilist tähelepanu osutada, kui selle mõju ei ületa eelneva kriisi tagajärgi. Uuringud on näidanud, et keskkonnatemaatiliste riskide kajastamisel eelistatakse materjale, mis toovad sisse uusi probleeme või mis arendaksid edasi juba ilmunud lugu. See lähenemine toob kaasa suhteliselt kokkupakitud (*compressed*) viisi, kuidas probleemile tähelepanu osutatakse: lood „surevad“ kiiresti ja ilmuvad taas vaid juhul,

kui selleks on uudisväärtuslik ajend. Nii on teema kajastuse sageduses järsud tõusud ja langused (Petts 2001).

Kõneaine kujundamise (*agenda setting*) seisukohast on huvitav Crigleri (1991) (läbi Mets 2001:12) väljatoodu: „Kõneaine kujundajana annab ajakirjandus inimestele teada, missugustest olulistest temadest mõelda ja kui kaua nendest mõelda. See meedia võim on ametnikele ning teistele meediale ligipääsevatele inimestele oluliseks töövahendiks. Pöörates avalikkuse tähelepanu teatud temadele ning varjutades seeläbi teised teemad, annab see eliidile võimaluse kujundada avalikku debatti.“

Seega on võimalik, et kõneaine ei kujune mitte ühiskondlikult olulistel temadel, vaid nt poliitikute poolt „ette söödetud“ temadel. Ka raamistamine võib toimuda erihuvidest lähtuvalt – st, et ei lähtuta avalikkuse huvist. Indiviidid ja institutsioonid astuvad sageli tulistesse poliitilistesse võitlustesse, et mõjutada meedia raame – viis, kuidas teemasid massimeedias esitatakse, omab olulist mõju auditooriumi arusaamadele avalikest probleemidest ja muredest. (Husbee & Elliott: 2002 läbi Ryani (2004)). Poliitilised ja religioossed juhid, kodanikud ning meedia tahavad kõik kriiside ajal luua narratiive, lugusid, mis seletaksid ja annaks tähendusi sündmustele või probleemidele (Ryan 2004). Sellist mõjutamist on vaid meediatekste analüüsidest raske tuvastada.

Viimaks - mistahes oluline teema ei saa väga kaua agendal püsida, sest see võib lihtsalt auditooriumi ära tüüdata. Teisalt tulevad pidevalt peale uued aktuaalsed probleemid, mis lükkavad vanad päevakorralt, sest korraga ei saa keegi väga mitut küsimust käsitleda (Lasorsa 1997).

1.7 Varasemad uuringud

Keskkonnatemaatilise valdkonna poolest on käesolev töö sarnane Maie Kiiseli magistritööga „Keskkonna-teadlikkuse kujunemisest Eestis 1980ndatest – 2005ni“. Mõningate kesksete mõistete osas väärib märkimist Margus Metsa bakalaureusetöö „Kõneaine kujundamine kui poliitilise toetuse mõjutamise vahend vanemahüvitise seaduseelnõu näitel“. Bakalaureusetöö meetodite seisukohast on eeskujuks Hans

Lõugase bakalaureusetöö, kus uuritakse Eesti kajastamist välismeedias Eesti Päevalehe Teised meist rubriigis.

Kindlasti tuleb eraldi esile tuua Marta Vasariku (2007) bakalaureusetöö „Kriisikommunikatsioon Loode- ja Põhja-Eesti rannikuala reostusjuhtumi näitel“. Vasarik uurib kriisi osapoolte kriisikäitumist ja kommunikatsiooni Postimehe, Eesti Päevalehe ja SL Õhtulehe internetis ilmunud lugude alusel perioodil 30.01.2007 – 05.04.2007. Sellesse perioodi jääb nii nn „Flawlessi juhtum“ kui ka kaubalaev Runner-4 uppumine. Ta uurib missuguseid kriisikommunikatsiooni alaseid eksimusi tehti. Samuti selgitab ta intervjuude abil välja osalejate hinnangud kriisimuutustele.

Välismaistest uuringutest võib mainida Michael Ryani (2004) analüüsi terrorismisõja raamistamisest USA ajalehtede juhtkirjades pärast 9/11 2001 terrorirünnakuid. Ta uuris, kuidas kümne suurema ajalehe ajakirjanikud löid juhtkirjades sümbolise narratiivi võimaliku „uut sorti sõja“ kohta – raamistasid Afganistani pommitamist. Raamistamist uurib Ryan mitmete alateemade alusel ning vaatlleb nende esinemissagedusi juhtkirjades. Viimaks otsib ta vastust küsimusele, kas meedia teenis avalikkust hästi. Ta leiab, et ei teeninud, sest meedia peaks uurima, analüüsima hindama ja avalikustama erinevaid strateegiaid ja ideid. Uuringust selgus, et meedia raamistas rünnaku Afganistanile väga ühekülgselt.

Põhjalik uuring on korraldatud Suurbritannias (Petts *et al* 2007), kus uuriti muuhulgas, kuidas meedia raamistab riskiga seotud sündmusi ning kuidas need seotakse (*link*) varasemate sündmuste ning teiste ajakohaste probleemidega. Uuringus analüüsiti ka seda, kuidas valitud raamistikke tugevdati keeleliste võtetega ning visuaalsete kujunditega, mis haakuvad inimeste hirmudega. Muuhulgas väidetakse, et meedia on väga efektiivseks avalike mureküsimate interpreteerijaks. Seda eriti juhul kui avalikkusel on vähene otsene kokkupuude või teave teatud teema kohta. Samuti ilmneb, et meedia paneb paika avalikud mureküsimate – meedia valikud on olulised eelkõige selliste riskide puhul, millega tavainimesel puudub kokkupuude.

1.8 Teoreetilise osa kokkuvõte

Eri teoretikute käsitlustes on kõneaine kujundamise (*agenda setting*) ja raamistamise (*framing*) mõisted kohati mitmetähenduslikud.

Bakalaureusetöös lähtun järgmistest põhimõistetest/seisukohtadest:

- Kõneaine kujundamise seisukohast on oluline teemat sagedasti kajastada (see näitab, et teema on oluline).
- Raamistamise seisukohalt on tähtis see, kuidas probleemistiku käsitletakse – milliseid alateemasid tuuakse esile.

Bakalaureusetöös kõrvutatavad lähenemised meediale – normatiivne ja kriitiline – omistavad meediale erinevad „käitumismudelid“ kõneaine kujundamisel ja raamistamisel.

Empiirilise materjali uurimisel kasutan meedia kriitilisest lähenemisest tuletatud hüpoteese. Järelduste ja diskussiooni osas vaatlen, kas need hüpoteesid leiavad kinnitust või on Eesti Päevalehe Läänemere reostustemaatika kajastamist võimalik vaadelda normatiivsest lähenemisest tulenevalt.

2. Hüpoteesid ja uurimisküsimused

Eelnevast teoreetilisest arutelust lähtuvalt püstitan järgnevad hüpoteesid:

1. Loode-Eesti reostusele pöörati oluliselt enam tähelepanu kui hilisematele episoodidele.
2. Loode-Eesti reostusega kaasnes debatt arvamusküljel, hilisemad sündmused tõid kaasa tagasihoidlikul hulgal aramusartikleid.
3. Kajastus jääb pigem eraldiseisvate sündmuste keskseks – uusi episoodide ei seostata varasemate sündmustega ega eelnevalt väljendatud seisukohtadega.
4. Kajastus kandub algselt probleemilt (keskkonnareostus) kiiresti teistele kõrvalteemadele.
5. Reostusprobleemidega seotud ettepanekutele osutatakse suurt tähelepanu, kuid ei kontrollita nende realiseerumist. Lahendusi kajastatakse vähesel määral ja lühidalt.

Tulenevalt hüpoteesidest vastan bakalaureusetöös järgnevatele uurimisküsimustele:

1. Millisel hulgal ja millises mahus kajastati 2006. aastal Eesti Päevalehes Läänemere reostustemaatikast, kuidas see episooditi muutus?
2. Kas uudislugude kõrval ilmus ka aramuslugusid nimetatud teemal? Kuidas erines kajastuse sageduse poolest avalik debatt arvamuskülgedel „Flawlessi kriisi“ ajal võrreldes hilisemate episoodidega?
3. Kas Eesti Päevaleht raamistas aasta jooksul toimunud reostusintsidendid ühtsesse probleemistikku või käsitleti neid eraldiseisvalt?
4. Millised alateemad (probleemi raamistamise viisid) tõusid Läänemere reostustemaatilistes artiklites esile?
5. Kas leidsid lugusid, milles kajastati reostusprobleemi võimalikke lahendus-ettepanekuid? Kuidas esitati realiseerinud lahendusi?

3. Meetod

Analüüsi **valimi** moodustavad kõik 2006. aastal Eesti Päevalehes ilmunud artiklid, milles kajastatakse Läänemere reostustemaatikat. Siinjuures hõlmab Läänemere reostustemaatika kõiki neid merereostuse alaliike, millest kõneldi, nii reostusintsidente kui ka riski üldisemalt ja tulevase reostuse ärahoidmist. Nii näiteks sisaldab valim avaldatud materjale ulatuslikust õlireostusest, kuid ka lugusid laevade pesu- või pilsiveega kaasnevast võimalikust reostusest (Probo Koala kinnipidamine). Samuti on valimisse liidetud teistel teemadel kirjutatud lood, kui neis on vihje või otsene viide Läänemere reostustemaatikale (nt inimressursi puudus riigistruktuurides).

Valimist jäid välja lood, mis käsitlesid küll reostustemaatikat või keskkonnaohtu, kuid ei olnud Läänemerega seotud. Näiteks Tartu vaksali põlenguga seoses räägiti võimalikust keskkonnakatastroofist, kuid mitte võrdlevalt Läänemere reostuskriisiga. Ka jäid lõppvalimist välja lood, kus räägiti nt Muuga sadama haisureostusest, ent ei kirjutatud mere(vee)reostusest. Välja jäi ka lugu sellest, et võimalik plahvatus Paldiski sadamas pühiks linna maa pealt, sest ka seal ei räägitud kaasnevast võimalikust ohust merekeskkonnale. Samuti jäi osalt kõrvale linnugripi temaatika, kus küll mainiti ohupiirkonnana just Läänemerd, kuid mida ei saa mahutada reostuse mõiste alla. Samas mahub see Läänemere ja riskide laiema temaatika alla ning leidis kajastamist vahetult pärast Loode-Eesti reostusintsidenti ning kohati näiteks arvamusalustes võrdlevalt. Sellised tekstid on valimisse jäetud.

Valim on moodustatud Eesti Päevalehe 2006.a aastakäigu kolmekordsel läbivaatamisel.

Analüüsiühikuks on konkreetne artikkel (sh karikatuur). Eesti Päevaleht on valitud meediakanaliks, sest see on igapäevaseks infokanaliks suurele osale eestlastest. Mõne teise päevalehe valimisse lisamist ei pidanud ma otstarbekaks, sest see muutnuks valimi liialt suureks ning antud töö ülesandeks ei ole eri meediakanalite kajastust võrrelda. Valiku puhul on lähteaspektiks, et päevalehtede meediakajastus reostustemaatikast on küllaltki sarnane. Mitmekülgsuse seisukohast oleks olnud

huvitav kaasata uurimusse ka näiteks televisiooni või *online*-meedia materjale, kuid analüüs läinuks niimoodi väga mahukaks. Arvatavasti piisab eelpool kirjeldatud alustel koostatud 225 artiklist koosnevast valimist vastuse saamiseks bakalaureusetöös esitatud keskele küsimusele, mil määral ja kuidas meedia Läänemere reostusprobleemi aastase perioodi jooksul agendal hoiab.

Küsimustele 1-2 leian vastused kvantitatiivset kontentanalüüsi kasutades; 3-5 saavad vastatud kvalitatiivse sisuanalüüsi abil. Mõlemaid meetodeid on kasutatud ka sarnase temaatikaga uuringu (Sotsiaalne riskivõimendamine: Meedia ja avalikkuse) puhul Suurbritannias (Petts *et al* 2001). Muuhulgas uuriti seal riskide raamistamist meedia poolt ning käsitleti keskkonnateemaga seotud riske.

Kvantitatiivset kontentanalüüsi kasutatakse ka alateemade registreerimiseks, nende prominentsuse väljatoomiseks. Kontentanalüüsi eesmärgiks on luua statistiline andmete kogum, mis võimaldab esile tuua riskikajastuse dünaamika – millised riski aspektid leiavad sagedast kajastamist ja milliseid ei kajastata praktiliselt üldse. Viimane on ülekantav ka avalikkuse riskiteadvusele. Kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutatakse näiteks tähenduste selgitamiseks - raamistamise ja ankurdamise väljatoomiseks. (Petts *et al* 2001)

Meetodi peatüki jaotan uurimisküsimustest tulenevalt viieks osaks, milles selgitan eraldi igale küsimusele vastuse leidmiseks kasutatavat metoodikat. Samuti toon ära tunnused, mis on esitatud kodeerimistabelis.

3.1 Lugude maht ja esinemissagedus

Sellele uurimisküsimusele vastamiseks mõõdan eri suurusega lugude hulka, mahtu ning esinemissagedust. Žanrilist erinevust selle küsimuse puhul ma ei arvesta.

Täpsemat selgitust nõuab lugude „suuruse“ määratlemine. Tulenevalt ülevaatlikkuse saavutamise soovist, ei pea ma otstarbekaks paljude kategooriate loomist. Tõsi, lehelood on väga erineva pikkusega, kuid laias laastus saab need jagada prominentsuse ja tähtsuse osas kolme kategooriasse. Pikemaid käsitlusi ei saa

lühematega samasse kategooriasse arvata, sest on oluline vahe, kas teemat käsitletakse suures mahus (lehelugejale silmatorkav) või kuskil lühiuudise veerus (oluliselt vähem mõjus).

1. **Külje põhilugu – väga oluline.** Kõige suurem lugu küljel (või üle kahe külje); suured fotod, pealkirjad, väljatõsted jms. Võrdlemisi pikk põhitekst, lisaühikud infobokside vms näol. Enamjaolt küljest *ca* pool (koos piltide jms juurdekuuluvaga) (Tunnus kodeerimistabelis: M1)
2. **B-lood - oluline.** Üle mitme veeru fotoga illustreeritud lood, mille paigutus küljel ja teksti pikkus on keskmine – tähtsuselt küljel teisejärguline. Ühel küljel võib olla mitu B-lugu. Üldjuhul tervest küljest neljandik kuni kolmandik. (Tunnus kodeerimistabelis: M2)
3. **Lühikesed lood – vähem oluline.** Lühidalt veeru-uudised ning tekstiliselt lühikesed uudised, millel võib olla juures väike foto. (Tunnus kodeerimistabelis: M3)

Eelnev jaotus on õigustatud ka seetõttu, et ajakirjanduspraktikas toimub tähtsuse alusel lugude küljele paigutamine juba lehe maketitasandil. Kuigi nimetatud tunnuste osas võib olla mõningasi kõikumisi, on võrdlemisi lihtne ajalehekülge vaadates võrdlevalt selgeks teha, millistele lugudele on lehetegijad rohkem tähtsust osutanud. Mida suurem osa küljest on loo (ja selle alaelementide all), seda prominentsem – st „suurem“ on lugu.

Loole omane tunnus on pealkiri ja autori (või initsiaalide) märkimine loo juures. Juhul kui ühel küljel on mitu kõrvutipaiknevat lugu Läänemere reostustemaatil, ei käsitle ma väiksemaid lugusid suurte lugude lisalugudena, vaid eraldiseisvate väikeste lugudena.

Jaotus toimib ka arvamusküljel, kus näiteks külje põhilooks saab pidada külje arvamslugu ent ka pikka juhtkirja. Repliik on oma tähtsuselt B-loole sarnane. Näiteks rubriigis „Nädala pluss ja miinus“ ilmunud nappu võib pidada arvamusküljel kolmandasse kategooriasse kuuluvaks looks. Samasse kategooriasse arvestan ka lühemad lugejakirjad. Päevakajalised karikatuurid arvamusküljel on arvestatud tabelites B-lugudena, piltuudised vastavalt suurusele küljel (üldjuhul M2 või M3).

Analüüsis on oluline vaid asjaolu, et reostustemaatikal avaldati karikatuure ning teema, mida need kajastasid.

Probleemne on see, et mõnel juhul oli suures loos mainitud reostustemaatikat vaid põgusalt (mahu poolest võrreldavalt näiteks lühilooga). Siiski on tegemist üksikute eranditega ja arvestades, et analüüsiühikuks on terve artikkel, pole võimalik neid liigitada ka mõnda teise kategooriasse. Viimasel puhul peaks hakkama arvestama teemakohaste lõikude osakaalu kõigist lõikudest.

Esikülje viiteid eraldi lugudena ei käsitleta. Kuigi neil on kõrge prominentsus ja nende põhjal saab vaadata, mida lehetegijad lehes enim esile tõstavad, ei sobi need nimetatud kolmesesse jaotusesse. Siiski on esikülje viidete esinemissageduse kohta tulemuste osas kokkuvõtte olemas. Esikülje viited on kodeerimisel jagatud kahte kategooriasse:

1. **Suur viide.** Suure kirjaga, suure pildi või piltidega viide. (Tunnus kodeerimistabelis: M1V)
2. **Väike viide.** Tagasihoidlikum viide, mida võib esiküljel olla mitmeid. Võib olla illustreeritud fotoga. (Tunnus kodeerimistabelis: M2V)

Kuivõrd bakalaureusetöö keskendub pikemale perioodile – 2006. aastale, on esinemissageduste uurimise lühimaks perioodiks valitud nädal. Nädalas ilmunud kuue Eesti Päevalehe numbri lugude ühte ajaliselt mõõtu liitmine võib näida liiga üldistav. Samuti võib väita, et kuivõrd tegu on päevalehega, siis peaks ajaliselt analüüs lähtuma samuti ühest päevast. Siiski on ülevaatlikkuse seisukohast ja andmete graafiliseks esitamiseks parim kasutada nädalat. Samuti on uuritud keskkonnasündmused ja protsessid pikad ega sõltu väga kuupäevast, vaid jätkuvad nädalast nädalasse.

3.2 Lugude žanriline dünaamika

Žanrilist mitmekülgsust uurides on bakalaureusetöö seisukohalt esmalt oluline tuua välja erinevates žanrites (uudis, reportaaž, intervjuu, arvamislugu jne) kirjutatud lugude hulk aasta jooksul.

Seejärel eristan arvamused ülejäänud lugudest. Arvamuslugude esinemise määratlemine võimaldab näidata, millal toimus avalik diskussioon Läänemere reostustemaatilal.

Huvipakkuv on näha, kas avalik diskussioon arvamusartiklite näol oli pikaajalisem, või esines see vaid väljapaistvate uudiste korral. Seetõttu pean tähtsaks kõrvutada arvamuslugude ja ülejäänud lugude osakaalu. Kodeerimistabelis vastab sellele küsimusele loo tüübi veerg, kus on kaks tunnust:

1. A – **arvamuslugu** – juhtkiri (pikk ja lühike); arvamusartikkel; „Pluss ja miinus“ rubriik arvamusväljend; kommentaar; karikatuur, lugejakiri.
2. MA – **muud lood** – kõik ülejäänud lood, peamiselt uudised, ent ka intervjuud ja reportaažid, analüüsid.

Teiseks kasutan sarnaselt esimesele uurimisküsimusele vastamisega kolmest jaotust arvamuslugude prominentsuse eristamisel. See on äärmiselt oluline, sest näiteks lehe juhtkirja ja lugejakirja ei saa pidada töö seisukohast võrreldavateks. Juhtkirjad (kodeerimistabelis AJ) ja repliigid (REP) toon tulemuste juures eraldi esile, kuivõrd juhtkirja kirjutamine näitab, et tegu on toimetusele olulise teemaga. Samuti eristab selline jaotus ajalehe toimetuse seisukohad muudest seisukohtadest.

Arvamuslugude ja mitte-arvamuslugude jaotus lähtub ka lehe struktuurist, kus arvamusväljend on lehekülgedel 2-3. Erandiks on selle paiknemisreegli puhul analüüsid ja kommentaarid. Tulemustes toon analüüsid eraldi esile, sest nende olemasolu näitab samuti temaatika olulisust lehe jaoks.

Kasutan ajaühikuna ühte nädalat, et säiliks võrdlusmoment esimese uurimisküsimusega.

3.3 Lugude sidusus

Lugude sidususe määratlemisel uurin, kuidas üksikud Läänemere reostusteemal avaldatud artiklid asetuvad üldisesse probleemistikku. Võimalik on näiteks nii otsene kellegi seisukohale viitamine kui ka uudisartiklite sidumine taustinfo edastamise abil.

Lugudevahelised viited hõlbustavad sündmuste konteksti asetamist ning üksik-sündmuste ja sõnavõtude sidumist suuremasse probleemistikku.

Selles ja järgnevates punktides kasutatav kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab tulemusteosas tuua tekstinäiteid. Sidususe uurimisel on tähtis seegi, kuidas uusi reostusepisoodide varasematega seoti (võrreldi), Lühidalt: kas uute reostusepisoodide puhul viidati ka varasematele või ei – st, kas viitamine toimus „reostusintsidendi sees“ või pöörduiti tagasi ka aasta jooksul esitatud varasemate väidete/sündmuste juurde.

3.4 Läänemere reostustemaatiliste lugude kõrvalteemad

Läänemere reostusteemal kirjutatud lugudest väljakasvanud probleemistiku uurimiseks on oluline eristada artiklite erinevaid alateemasid. Läänemere reostustemaatilisel kirjutatud loo põhiteema võtan kokku järgnevalt:

- **keskkonnale tehtud reostuskahju kirjeldamine;**
- **kahju leevendamine inimtegevusega (reostusaine korjamine, lindude puhastamine);**
- **reostusohu ennetamine (järelevalve), otseste reostajate otsimine;**
- **reostusriskist teavitamine.** (Kodeerimistabelis KT0)

Lugude kõrvalteemade ning -probleemide määratlemisel lähtun kodeerimistabelis toodud järgnevast loetelust:

1. **Poliitilise vastutuse võtmine.** Põhiprobleem, kes (poliitikutest) peaks mistahes reostusintsidendi eest vastutama. (Kodeerimistabelis KT1)
2. **Ametnike ebapädevus.** Põhiprobleem – olemasolevad ametnikud on käitunud ebaadekvaatselt. (Kodeerimistabelis KT2).
3. **Ressursside nappus.** Põhiprobleemid – pole inimressurssi ega rahalist võimekust adekvaatselt reostustõrjet teostada. Sh Läänemere reostusprobleem näitena suuremast ühiskondlikust probleemist, kus ressursinappuses piirivalve või muud avalikud teenistused ei tule oma ülesannetega toime. Rahastamisvõimalused. (Kodeerimistabelis KT3)

4. **Seaduste ja struktuuride ebasobimatuse alateema.** Põhiprobleem - seaduseid tuleks kohandada, seada sisse maksud potentsiaalsetele merereostajatele, muuta reostusega tegelevate institutsioonide pädevuspiire. (Kodeerimistabelis KT4).

Kvalitatiivse sisuanalüüsi eesmärgiks on näidata, kuidas reostustemaatikat raamistati – milliseid aspekte näidati ja milliseid mitte (*framing*).

Iga artikkel on kodeerimistabelis lahterdatud kas põhiteema või ühe alateema keskseks. Selline jaotus on põhjendatud, kuivõrd kõigil lugudel peaks olema fookus, st üks temaatika domineerib teiste üle.

Alateemade jaotus on esitatud koos sidususe alapeatükiga. Lisaks tekstinäidetele on toodud ka alateemade esindatus perioodide võrdluses. See võimaldab näha, kuidas on muutunud raamistamine perioodide võrdluses.

3.5 Lugudes kajastatud lahendused

Selles punktis on oluline eristada, millisel viisil esitati lahendus-ettepanekuid Läänemere reostusprobleemile ja kuidas kajastati lahenduste elluviimist. Tähtis on see, millise mahuga lugudes lahendusi välja pakuti või kajastati.

Lahenduste kajastamise kõige tähtsamaks vaatlusobjektiks on see, mis ettepaneku või lahendusega tegu on, millal see esitati või realiseeriti.

4. Kvantitatiivsed tulemused

Tulemuste koondamiseks esitan need järgnevate iseloomulike sündmustepõhiste perioodidena – need leiavad kasutamist ka kvalitatiivsete tulemuste esitamisel::

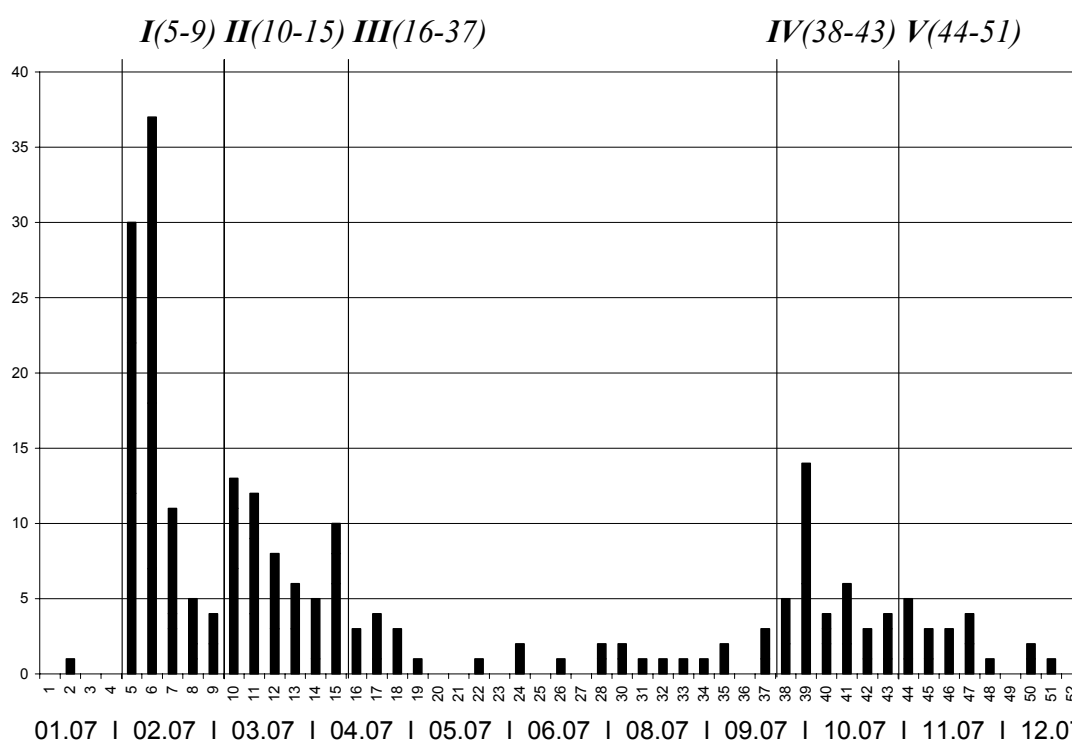
1. **30. jaanuar – 4. märts (5.-9. nädal). Loode-Eesti õlireostus (nn „Flawlessi kriis“).** 30. jaanuaril nädalal kirjutati Eesti Päevalehes, et Loode-Eestis avastati ökoloogiliste tagajärgede poolest Eesti tõsiseim naftareostus. Märtsi alguses lõppes bakalaureusetöö jaoks tinglikult nn „Flawlessi episood“ - kirjutatakse sellest, et viimased päästetud linnud said tagasi loodusesse.
2. **7. märts – 14. aprill (10.-15. nädal). Kaubalaev Runner-4 uppumisjärgne aeg.**

7. märtsil ilmus uudis Soome lahel uppunud kaubalaevast Runner-4. Vraki õlimahutid hakkasid mere põhjas lekkima. Reostus ei olnud ulatuslik, kuid oli silmatorkav ähvardades suurt forellitööstust ja jõudes ka Tallinna supelrandadesse. Lisaks Runner-4 temaatikale käsitleti ka mõnevõrra Loode-Eesti reostusintsidendi põhjustaja väljaselgitamist, sisejulgeoleku temaatikat üldisemalt (sh reostusseiret ja –tõrjet). Kajastuse kõrgeaeg lõppes aprilli keskel.
3. **17.aprill – 16. september (16.-37. nädal). Aasta keskosa.** Perioodil ilmus väga vähe artikleid Läänemere reostustemaatikal. Peamiselt jälgiti kaubalaev Runner-4 vraki olukorda.
4. **18. september – 27. oktoober (38.-43. nädal). Probo Koala reostusega seoses.** 18. septembril algab periood, mil kirjutati Probo Koala mürgitaneris. Tankerist tulenev reostus oli Aafrikas mürgitanud sadu ja tapnud mitmeid inimesi. Probo Koala tankeri kinnipidamisel Paldiski sadamas oli oluline roll Greenpeace'i tegevusel.. Perioodi iseloomustab see, et räägiti mitte naftareostusest vaid pesuveest tulenevast riskist. St oli ka risk, et Probo Koala võib oma mürgiste jäätmega Eesti rannikut reostada. Periood saab läbi oktoobri lõpus, mil Probo Koalale anti luba Eestist lahkuda ning jäätmel olid viidud kahjutuks tegemisele.
5. **31. oktoober – 23. detsember (44.-51. nädal). Aasta lõpp.** Novembrit ja detsembrit iseloomustab reostustemaatiliste artiklite väike arv. Perioodil kirjutati viimaks alanud Runner-4 vraki tühjaspumpamisest ning kirjutati ka mõningatest lahendustest – nõ tõmmati aasta kokku.

Perioodilist jaotust alustasin aasta 5. nädalast, sest enne 30 jaanuari toimunud õnnetust ilmus vaid üks reostustemaatiline artikkel. See rääkis Mereakadeemias avatud simulaatorist, millega saab läbi mängida erinevaid reostussituatsioone. Loode-Eesti reostuskriisi ajal ilmus samasisuline artikkel uuesti.

4.1 Lugude hulk, maht ja esinemissagedus

4.1.1 Lugude hulk

Joonis 1 - EPLis 2006. aastal ilmunud Läänemere reostuse teemaliste artiklite arv nädalate lõikes (N= 225)

2006. aasta jooksul ilmus kokku Eesti Päevalehes 225 artiklit Läänemere reostustemaatikal. Suurimal hulgal ilmus artikleid 5.-6. nädalal (30.01-11.02), vahetult pärast Loode-Eesti õlireostust - ca 30 artiklit nädalas. 10 ja enam artiklit nädalas ilmus aasta jooksul sellele lisaks veel viiel nädalal. Artiklite hulga poolest leidis enim kajastust Loode-Eesti õlireostus jaanuari lõpus (I) – veebruaris, kuid ka kaubalaev Runner- 4 uppumisejärgselt (II) kirjutati võrdlemisi palju lugusid Läänemere reostustemaatikal. Viimane tõus lugude hulga osas oli septembri keskosas (IV), mil lood keskendusid Probo Koala mürgitankeriga seonduvale. Nimetatud kolme episoodi

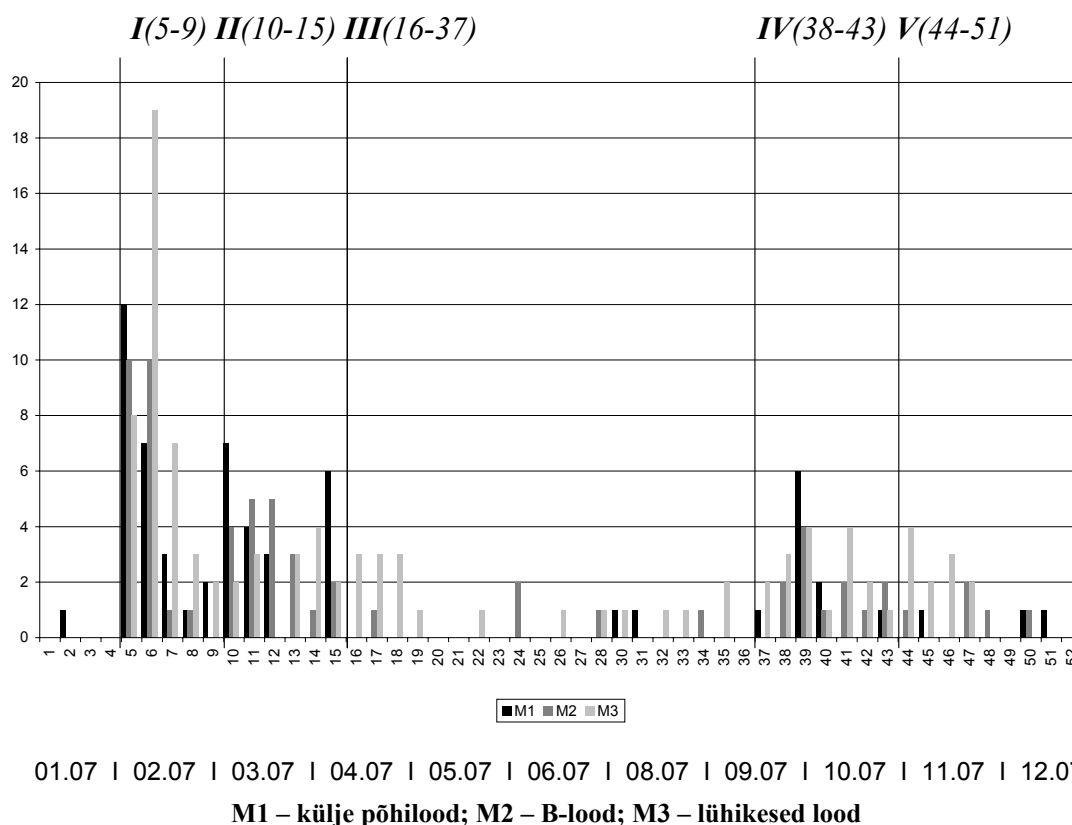
väliselt oli kajastus aasta jooksul hulgaliselt väike. Aasta keskel (III) ei kirjutatud Läänemere reostustemaatikal praktiliselt üldse.

	P I	P II	P III	P IV	P V
lugude hulk	86	54	28	36	19
viidete hulk	10	12	1	5	0

Tabel 1 - EPLis 2006. aastal ilmunud Läänemere reostuse teemaliste artiklite ning viidete hulk perioodide lõikes (N= 225)

Esiküljel viidati teemakohastele lugudele 28 korral. Viitamine toimus nimetatud aktiivsematel kajastusperioodidel I (10 viidet), II (12 viidet) ja IV perioodil (5 viidet). Vaid ühel korral leidis reostustemaatika viitamist pikal III perioodil.

4.1.2 Lugude maht

Joonis 2 - EPLis 2006. aastal ilmunud Läänemere reostuse teemaliste erineva mahuga artiklite arv nädalate lõikes. (N=225)

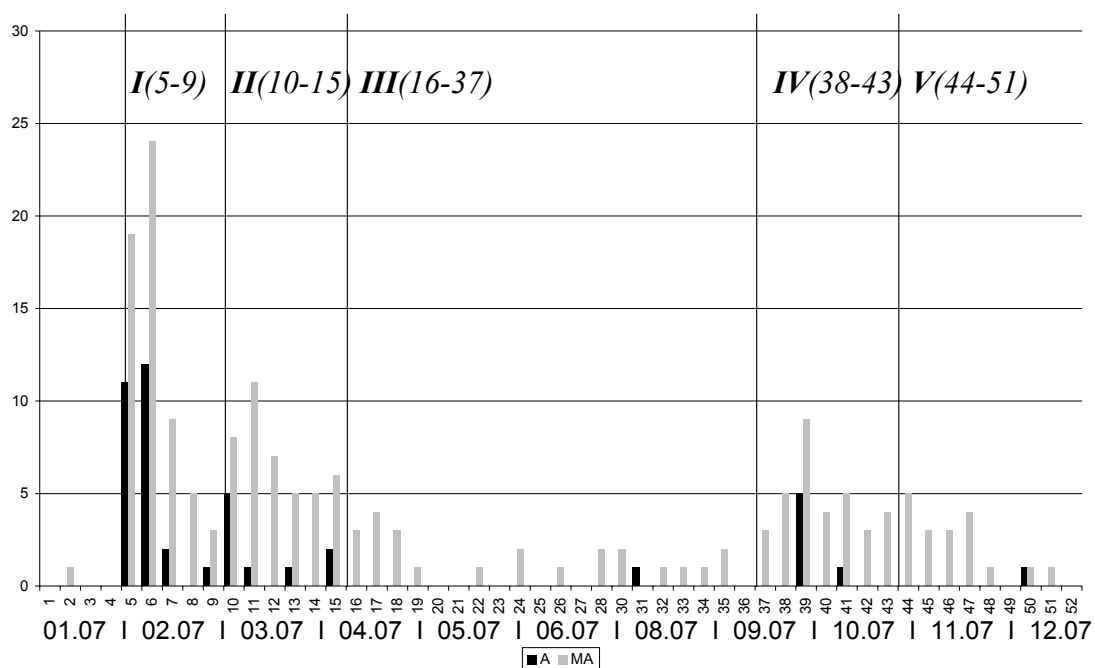
2006. aasta jooksul ilmus Eesti Päevalehes 62 külje põhilugu Läänemere reostustemaatikal, 64 B-lugu ja 99 lühikest käsitlust. On näha, et suuri lugusid on

võrreldes lühiuudistega antud temaatikal vähe, ning on perioode, mil neid ei ole üldse. Nädalatel 18-36 ilmus ka vaid üksikuid B-lugusid.

Tähelepanuväärne on suurte lugude (M1 – mustad tulbad) esinemisdünaamika. Need esinevad lähestikku. Loode-Eesti õlireostuse perioodil esines väga palju külje põhilugusid, ning ka võrdlemisi palju B-lugusid Läänemere reostustemaatilal. Samuti on nähtav teatav suurte lugude hüpe 10. nädala paiku, mil kerkis uudistesse Runner-4 episood. Samas on näha, et selle kajastus vaibus kaunis kiiresti ja samuti kogu diskussioon oli 16ndaks nädalaks taandunud lühilugude tasemele. Järgmine oluline tõus leidis aset sügisepoole (alates 37ndast nädalast), mil ilmusid uudis ja arvamuskirjutused Probo Koala mürgitankerist. Samuti kirjutati sügisel suhteliselt palju lühiuudiseid Runner-4 tühjaks-pumpamise edasilükkamisest.

Bakalaureusetöös on viidete puhul eristatud suured viited ja väikesed viited. Suuri viiteid oli aasta jooksul Päevalehe esiküljel 10 ja väikeseid 19. Enamus suuri viiteid (5) ilmusid Loode-Eesti õlireostuse perioodil, kuid ka teiste episoodide alguses tõsteti üksikuid lugusid esikülje suure viitega esile.

4.2 Lugude žanriline dünaamika

Joonis 3 - EPLis 2006. aastal ilmunud Läänemere reostuse teemaliste artiklite žanriline dünaamika nädalate lõikes (N= 225)

2006. aastal ilmus Läänemere reostustemaatikast käsitlevaid artikleid arvamuskirjelduste näol (joonisel tähistatud A) 44 ning muid artikleid ilmus 181 (tähtis MA). Žanrilise jaotuse võtab kokku järgnev standardtabel.

10	Reportaaž
1	Persoonilugu
12	Arvamuskirjeldus
1	Debat
6	Juhtkiri
5	Kommentaari
4	Lugejakiri
2	Analüüs
3	Pluss ja minus
9	Intervjuu
8	Karikatuur
5	Reportaaž
1	Teised meist
157	Uudis
1	Ülevaade

Tabel 2 - EPLis 2006. aastal ilmunud Läänemere reostuse teemaliste artiklite žanriline osakaal (N=225)

Arvamuskirjelduste esinemissageduse graafik annab märku, et põhiline debatt käis Loode-Eesti reostuse episoodi ajal ning järgselt ning jätkuvalt ka Runner-4 uppumise järgselt. Mõningast tähelepanu osutati ka aasta teises pooles Probo Koala juhtumile. Aasta keskel (16.-38.) nädal arvamuskirjeldusi antud teemal - ühe erandiga - ei olnud. Ka aasta viimasel perioodil ilmus vaid üks arvamuskirjeldus, milles käsitleti Läänemere reostusteemat.

5. Kvalitatiivsed tulemused: lugude sidusus, peamised probleemid ja nende lahendused

Kvalitatiivsete tulemuste peatükk on jagatud osadeks vastavalt vaatlusalustele perioodidele. Perioodide siseselt on analüüsitud alateemade kajastamist, sidususe loomist ning lahendusi reostusriski vähendamiseks. Tekstinäidete järgselt on toodud sulgudes artikli järjekorranumber kodeerimistabelis.

Alateemad ja sidusus

Kõrvalteemade analüüsis tõstan esile vaid need alateemade esinemised perioodide lõikes, mis olid domineerivamad. Samuti leiab äramainimist alateemade mitteesinemine. Alateemade analüüsi eesmärgiks on näidata perioodide lõikes, kuidas reostustemaatikat raamistati (*framing*). Kuivõrd raamistamise mõistesse läheb ka seoste loomine avalikkusele varemteadaolevaga, on siin huvitav vaadata, mismoodi uusi ajakirjanduslikke tekste varasematega sündmuste ja väidetega konteksti asetatakse. Samuti esitan aspektid, mis näitavad Läänemere reostusprobleemistiku sidumist teiste ühiskondlikult oluliste teemadega – kuidas kitsamast temaatikast kasvab välja laiem probleeminägemine

Lahendused

Toon näiteid artiklitest, mis kajastasid lahenduste elluviimist. Siin ei pea ma oluliseks näidata, kui paljudes lugudes (osakaal tervikust) ettepanekuid tehti või lahenduste käiku kajastati. Siiski leiab lahenduste peatükis kirjeldamist mõningate näidete juures nende esitlusviisi (žanr, maht jne).

5.1 Periood I - Loode-Eesti õlireostus

5.1.1 Põhiteema

Loode-Eesti õlireostuse ulatuse kirjeldamise kõige tavalisemaks näiteks on hukkunud lindude hulga määratlemine artiklites. Juba esimestes artiklites nimetatakse katastroofi oma tagajärgede poolest Eesti rannikul toimunutest kõige tõsisemaks – öeldakse, et

lähapäevil surevad tuhanded linnud. Sellise kirjeldamisega toimub sündmuse olulisuse defineerimine ja paigutamine varasemate reostuste loetellu. Erakordsuse rõhutamiseks tuuakse mitmel korral lisakastides välja Eesti senised reostusintsidendid. Seeläbi muutuvad üksikud reostusepisoodid probleemiks, mis peaks olema oluline ka parasjagu siis, kui ükski neist pole aktuaalne.

Ilmub kaks pikka lugu pealkirjadega „Nõva ranna õlises vees hukkusid sajad oma elu eest võidelnud linnud“ ning „Lähapäevil hukub meres 4000 hulpivasse õlilaiku sattunud lindu“. Mõlemas loos keskendutakse keskkonnakahju kirjeldamisele. Lood on selgelt Läänemere reostustemaatika põhiteemal, sest kohapeal käinud reporter kirjeldab reostunud randa ja sealset tegevust.

Kuidas jääda jäises vees ellu õlist kleepuva sulekasukaga? Ei jäägi. (#3)

Ka Matsalu rahvusparki spetsialist Aleksei Lotman kirjeldab reostuse tagajärgi sarnasel moel.

Söögi järele sukeldunud seltskond avastas end veepinnale tõustes millestki jõledast, mis söövitab silmi ning tegi suled kleepuvaks, nii et need minetasid oma tavapärase vettpidavuse. Mõne järgneva päevaga hukkus seltskonnast tuhandeid. (#93)

Sidususemoment luuakse ankurdamise näol kui Eesti Päevalehe reporter Ulvar Käärt toob sisse Kunksmoori tegelaskuju. Tegu on analoogse võttega nagu Suurbritannia uuringust (Petts et al 2004) ilmnenu Frankensteinini kuju geneetiliselt muundatud organismide (GMO) puhul. Nii Frankensteinini kui ka Kunksmoori tegelaskujud seovad uue teabe avalikkusele varem teadaolevaga emotsionaalsel moel (rõhudes näiteks hirmudele).

Tahaks karjuda, nagu kapten Trumm “Kunksmooris”, kui põhja läinud laev mere mürgitas: “Linnud, ärge minge, ärge minge sinna!” (#3)

Perioodi hilisemates artiklites öeldakse, et õlisurma võis surra kuni 35 000 lindu. Ornitoloog Villu Lilleleht toob sellise hinnangu tõmmates paralleele välismaiste analoogsete juhtumitega.

Enamusest Loode-Eesti reostuskriisist kirjutatud reportaažidest jookseb läbi päästjate tegevuse kirjeldamine.

Õrnalt, kahe sõrmega sasib Janno Tomingas kookospähkliõli baasil tehtud vahendiga väikese auli pead vahule. Juba neljandat loputust hoiab Toomas Trapido auli kinni, kuid masuut pole ikka kõikjalt kadunud ning taas tuleb linnu kõhtu seebitada.(#13)

Lahendusi sisaldavateks lugudeks pean põhiteemast lähtuvalt artikleid, kus kirjeldatakse lindude puhastamist õlist ning reostustõrjet reostunud Nõva rannas. Need artiklid annavad üheltpoolt mõista, et reostuse tagajärgedega tegeletakse ning teisalt piiritlevad ka sündmuse ajalisel. Kui esimesed lood päästjate tegevusest ilmuvad koheselt reostuse avastamise järgselt. 2. veebruaril – kolm päeva pärast reostuse avastamist antakse teada juba, et suur osa rannikule jõudnud reostusest on koristatud. Ka teavitatakse väga ruttu, et abikäsi vabatahtlike näol rohkem ei vajata.

Kriisi lahendumisest, seda ennekõike lindude jaoks, annavad märku ka umbes nädal aega pärast reostuse avastamist ilmunud lood, kus kirjeldatakse linnuhaiglate rajamist ja avamist. Ka avaldatakse teated sellest, et heategijad on annetanud reostuse vastu võitlemiseks 300 000 krooni.

Perioodi lõpetab (04.03.2006) loogiliselt uudis sellest, et viimased linnud said Keila (linnuhaiglast) keskusest vabadusse. Lindude vabadusse laskmisest on perioodi lõpupoole mitmeid lugusid, sh reportaaž.

Reostuse süüdlaste väljaselgitamisel hoiab esimesel perioodil Eesti Päevaleht silma peal. Samas ei ole teated sellest, et Flawlessil käidi kütteõliproove võtmas, käsitletavad kui lahendused. Isegi aasta lõpuks ei leidnud kinnitust asjaolu, et Flawless oleks reostuse põhjustaja. Siiski süüdlaste otsimise käigus ilmuvad lootustandvad artiklid, et kahtlusaluste nimekiri on taandunud kümnele alusele.

Reostusriskist teavitamine käib ennekõike mitte konkreetsest reostusintsidendist rääkides vaid õlireostuse ohust üldisemalt kõneldes. Näiteks esimeses juhtkirjas kirjutab Eesti Päevaleht järgmist:

Naftareostus on õnnetus, mis hüüab tülles: naftatransiidi suurenedes kasvab ka reostuse statistiline tõenäosus. Eestitki on selline asi aeg-ajalt tabanud.(#2)

Toomas Trapido Eesti Looduse Fondist selgitab hästi lahti riskide tavalise varjatud oleku ning nende omaduse võtta selge kuju vaid siis, kui oht muutub tegelikkuseks:

Lindude suled on koos naftaga – ollusega, mida me tavaliselt kunagi ei näe. Kui näeme, on midagi valesti. (#9)

Reostusriski ulatuse tajumiseks on toodud andmeid, mis võimaldavad hinnata kuivõrd tõsise probleemiga on tegemist:

Soome valitsuse raporti kohaselt on Soome lahte voolava õli kogus viimase kümne aasta jooksul kahekordistunud. Rahvusvahelise keskkonnakaitse-organisatsiooni WWF kolme aasta taguses raportis hinnati suure õlireostuse tõenäosust reaalseks kogu Läänemere piirkonnas. (#65)

Ka analüüsartiklis kirjutab Eesti Päevalehe reporter Ulvar Käär merereostuse riskist laiemalt, väites, et tegelikult võinuks minna märksa hullemini:

Tegelikult oli äsjane õnnetus mahult väike, nii jube kui see ka polnud. Mitte keegi ei taha ette kujutada, mis saab siis, kui õnnetus juhtub mõne Soome lahte läbiva ühepäähjalise tankeriga, mis kannab 0,002 protsenti (umbes 200 tonni) aasta jooksul lahte läbivast naftast. (#82)

Matsalu rahvuspargi spetsialist Aleksei Lotman kirjutab arvamuseartiklis perioodi lõpus, et ei maksa arvata, et reostusprobleem oleks nüüd kuhugi kadunud. Ta defineerib reostusriski laiemana kui üksiksündmus:

Veel vähem oskame öelda palju on naftat veel meres. Seda viimast asjaolu ei tohiks unustada ka nüüd, kui uuemad uudised peale pressivad. Nafta ootab sula saabudes uusi ohvreid. (#93)

5.1.2 Poliitilise vastutuse võtmise alateema

Esimese reostusperioodi puhul oli väga palju lugusid poliitilise vastutuse võtmise alateemal. Loode-Eesti reostuskriisi aegses esimeses juhtkirjas nõudis Eesti Päevaleht koheselt järgmist:

Läänemaal juhtunu annab märku, et Eesti peab reostustõrje suutlikkuse tõstmisega kiirustama ning vajadusel looma ka kauaräagitud naftareostuse tõrje sihtkapitali. (#2)

Nii juhtkirjade kui lugejakirjade puhul viidatakse poliitikute käitumismudelile. Eesti Päevalehe lugeja palub hukkunud lindudelt andeks poliitikute osavõtmatuse pärast, teine lugeja on ärritunud, et poliitikud käivad reostusega tutvumas, kuid midagi selle leevendamiseks või ennetamiseks ette ei võta. Juhtkirjades heidetakse ette, et valitsus, kuid eriti keskkonnaminister, on aastaid istunud jõude:

Ometigi istuvad keskkonnaminister, siseminister ja majandusminister endiselt jõude – oodates midagi veel katastroofilisemat... (#5)

Ajaleht kajastab, et BNS/Faktumi küsitluse kohaselt peavad inimesed süüdlaseks Villu Reiljanit (34%) ja valitsust tervikuna (samuti 34%). Poliitilisele vastutusele rõhumine jätkub intensiivselt arvamusküljel:

Villu Reiljan ei saanud ministrikohta isikliku tubliduse tõttu või selle tõttu, et ministereerium oleks Reiljanile kinnistatud või läänistatud – hoidku selle eest! Minister sai koha poliitilise süsteemi tõttu. See süsteem näeb ette ka vastutust. (#68)

Eestimaa Looduse Fondi juhil on õigus kui ta võrdleb riigijuhtide tegevusetust linnugripiks valmistumisel suutmatusega tulla toime naftareostuse likvideerimisega. (#77)

Erinevaid alateemasid seob I perioodil omavahel eelkõige valitsuse (ministrite) süüdistamine. Nii süüdistatakse valitsust struktuuride ja seaduste sobimatuses (reostustõrjeplaani puudumine) kui ka ressursside puuduses:

Selle eestvastutavad juba keskkonna- ja siseminister – ning paistab, et nad pole oma tööga seekord hakkama saanud. (#17)

Viimane väide eeldaks justkui lahendusena seda, et keskkonna- ja siseminister võtaksid poliitilise vastutuse ning astuksid tagasi (või asuksid kiiremas korras tegutsema). Kui ametnike ebapädevuse osas avaldatakse hiljem uudis, et piirivalveametnikud said noomida, ei leia Eesti Päevaleht oma arvamusküljel, et tegu oleks lahendusega probleemile. Leitakse taas, et poliitikud põiklevad vastutuse võtmisest kõrvale ning ametnike kasutakse nüüd juba tankistidena.

Tähtis on märkida, et poliitilist vastutust keegi perioodi käigus (ega ka edaspidi) toiminu pärast ei võtnud. St, et ennekõike opositsioonipoliitikute loodetud lahendus jäi tulemata.

5.1.3 Ametnike ebapädevuse alateema

Ametnike ebapädevuse teema tõstatab ennekõike peaminister Andrus Ansip:

Peaminister Andrus Ansip lõhkas enne valitsuse eilset pressikonverentsi uudispommi läänerranniku tõenäolisest suurrestajast, pannes ülimalt piinlikku seisuga nii siseminister Kalle Laaneti kui ka keskkonnaminister Villu Reiljani, kelle alluvad olid seda fakti kaheksa päeva varjanud. (#18)

Peaminister väite kohaselt olla katastroofis süüdi Libeeria tanker „Flawless“, mille kapten oli päevi enne reostuse avastamist teatanud neil juhtunud õnnetusest, mille käigus voolas tekile õli. Teave sellest olla peaministri süüdistuste kohaselt ametkondade vahelises suhtluses toppama jäänud, sellele ei reageeritud piisavalt. Ansipi väide tõi kaasa vajaduse korraldada ametkondades sisejuurdlus süüdlase otsimiseks. Ametnike ebapädevuse aadressil võttis sõna ka Eesti Päevaleht oma järgnevas juhtkirjas, kus väideti, et olukorda parandaks see, kui ametnikud ei ajaks näpuga rida vaid oma kitsas vastutusvaldkonnas

Uudistekülgedel leiavad kajastamist ka ametkondade (ennekõike Piirivalve) sisejuurdluste järeldused. Leitakse, et Flawlessilt tulnud teadet hinnati ebaadekvaatselt ja eksinud piirivalvureid noomitakse. Ka siseminister Kalle Laaneti väide, et järgmine kord otsitakse patuoina asemel saastajat on käsitletav esitlusviisilt lahendusena (täpsemalt õppetunnina). Selle kehtivuses ei ole võimalik veenduda.

5.1.4 Ressursside nappuse alateema

Ressursside nappuse teema kerkib kiiresti esile. Viidatakse ka varasematele uuringutele (nt Taani riigikontrolli audit), mis näitasid puudujääke juba aastate eest.

Kahe päeva jooksul reostuse likvideerimine pole Läänemere riikidest jõukohane vaid Eestile ja Poolale. (#5)

Siduvaks tehniliseks abivahendiks on reostustõrjelaev EVA-316. Esmalt räägitakse laeva valmimisest reostustõrje suurendamise võtmes, seejärel muutub laev otsekui „tegelaseks“. Lootusekiireks üldises tehniliste vahendite nappuses, mille valmimine samas venib ja mida ei raatsita rasketes jääolude tõttu kasutada. Samuti mainib Reiljan, et rahvusvaheliste kohustuste täitmiseks vajab Eesti vähemalt seitset EVA-316-sugust alust. Keskkonnaminister Reiljan nimetab EVA-316 suurimaks reostustõrje edendamise sammuks.

Artiklitevahelist kaudset sidusust luuakse ka näiteks piirivalve helikopteri teema põhjal. Piirivalve kopteri temaatika kasvab välja reostustemaatilistest lugudest. Ilmub artikleid, kus konkreetsest reostusest pole midagi juttu, kuid kus keskendutakse asjaolule, et Eestis on vaid üks töökorras piirivalve helikopter:

Lennusalk peab põhimäärusest tulenevalt tegema lende ka sisejulgeoleku tagamiseks, merereostuse avastamiseks ja keskkonnaseireks. Ühe helikopteriga terves Eestis? (#11)

Uudislugudest tuleb enam esile, et reostusriski vähendaks oluliselt just panustamine tehniliste vahendite parandamisesse.

Piirivalveameti reostustõrje osakonna ülema Silver Vahtra sõnul oleks olnud võimalik reostus varem avastada, kui praegu vaid kord nädalas merd seirav lennuk sõidaks iga päev. (#6)

Toomas Trapido Eesti Looduse Fondist avaldab arvamuskirjelduses seisukohta, et Eesti peab ilmingimata tõhustama satelliitseiret, mis ei tohiks kuigi keeruline olla.

Edasiste õnnetuste ärahoidmiseks peaksid Läänemere-äärsed riigid kiiresti käivitama merel liikuvate laevade regulaarse satelliidiseire. Kui lisada seirelennud, läheks karistamatu reostamine päris raskeks. (#9)

Sama seisukohta jagab ka näiteks ornitoloog Tiit Randla. Reportaažis leiab mainimist tema pöördumine kriisiga tutvuma tulnud keskkonnaminister Villu Reiljanile ja president Arnold Rüütlile.

Pestakse tankereid ja lastakse siia vette, sest teatakse, et me pole võimelised seda õigeaegselt märkama.”(#13)

Nimetatud positsiooni asub toetama ka Eesti Päevaleht oma järgnevas juhtkirjas, kui selgub, et tehnilisi vahendeid napib mitte ainult reostustõrjeks vaid ka sisejulgeoleku laiemaks tagamiseks. Temaatika muutub seeläbi laiemaks, reostustõrjet ja äsjust katastroofi tuuakse näitena ka teiste sisepoliitiliste ohtude illustreerimiseks.

Perioodi kokkuvõttes analüüsartiklis kirjutab Eesti Päevalehe reporter, et suurim lahendus, mis võiks aset leida, oleks väljapakutud lahenduste teostumine:

Mõnedest kallitest plaanidest juba räägitakse. Loodetavasti ei raage see ind kuumaks köetud teema jahtumisega. (#82)

Keeruline on hinnata kuivõrd toimiva lahendusena on käsitletav järgnev näide:

Täna kohtub Reiljan rahandus- ja siseministeeriumi spetsialistidega, et kiirendatud korras leida raha, mis lubaks osta merereostusseire radari ja uusi tõrjevahendeid. (#41)

Sellistel puhkudel pole teada, kas raha leiti või mitte. Siiski on tegemist mõnes mõttes lahendusega Eesti Päevalehe juhtkirjades välja toodud probleemile, et ministrid istuvad jõude ning ei tegele reostustõrje parandamisega (seadustega kooskõlla viimisega.)

5.1.5 Süsteemi puudujääkide alateema

Heites ministritele ette üleüldist loidust, soovitatakse ka riikliku ja ministeeriumeid ühendava reostustõrjeplaani väljatöötamist. Viimase puudumist peetakse juhtkirjas isegi olulisemaks puudujäägiks kui tehniliste vahendite nappust.

Ligi aasta tagasi andis vabariigi valitsus keskkonnaõnnetuste koordineerimissüsteemi väljatöötamise majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi vedada, kuid endiselt ei ole ministeerium jõudnud tõsiseltvõetava ja ministeeriume haarava tegevuskavani. (#5)

Keskkonnaminister Villu Reiljan pakkus lahendusena välja õlitõrjefondi loomist, mis näeks ette seda, et iga Eestis peatuv tanker maksab teatava maksu, mis laekub riigi rahakotti ja millega parandatakse reostustõrjevalmidust. Maksustamise osas valitsus I perioodil üksmeelele ei jõua.

9.02.06 ilmub Päevalehes debatt selle üle, kas õlifondi loomine oleks lahenduseks, mis võimaldaks viia reostustõrje nõutud tasemele. Ilmub nii poolt ja kui vastuargumentidega arvamislugusid. Eesti Päevalehe majandustoimetuse juhata Vallo Toomet pidas oma kommentaaris õlifondi loomist varasemate nurjumiste varjamiseks, mis ärritab õigustatult keskkonnateadlikke ärimehi ning lööb kõiki transiidiettevõtjaid ühe puuga. Perioodi lõpus seevastu ilmub veel arvamislugu „Aulirahva surmapeost tuleb õppida“ (Aleksi Lotman, Matsalu rahvusparki spetsialist), kus autor toonitab lahendusena samuti õlifondi loomist. Selle lahenduse osas on arvamuste paljusid esinduslik:

Reostustõrje väljaarendamine lähimal ajal on hädavajalik ja peaks olema iseenesest mõistetav, et naftatransiidist saadav tulu kataks vähemalt osa sellest kulust. Iseasi, kas transiidiarimeeste poolt toetatavad poliitikud suudavad seda otsust vastu võtta. (#93)

Järgmises juhtkirjas meenutab Eesti Päevaleht veel kord, et riigikontrolli auditis 2004. aastal välja toodud puudujäägid (vahendite nappus, vastutuse hajumine) tuleks kiiremas korras lahendada. Samuti nõuab lehehoiatus, et vaadataks üle keskkonnareostuse eest küsitavad trahvisummad:

Merereostuse eest määratud trahvid, mis on riigikontrolli andmetel jäänud valdavalt 230-6000 krooni vahele, on lihtsalt naeruväärsed. Isegi lahtise turvavööga sõitmise või valesti parkimise eest tuleb teinekord rahakotti rohkem kergendada. (#26)

Ain Seppik, endise siseministrina, näeb lahendusena struktuuride seaduslike piiride ümberkorraldamist. Ta taunib otsust, mille kohaselt merereostuse likvideerimine läks keskkonnaministeeriumilt piirivalve õlgadele.

Tehniliste vahendite olukorrale leevendust pakkuvaks võib pidada uudist „Mereseiresüsteemi ühendatud 20 radarit“ (18.02.2006), mis iseenesest peaks hõlbustama Eesti territoriaalvetes reostajate avastamist. Samas on see esitatud lühiuudisena ning pole öeldud, kas see on piisav seire tagamiseks või mitte.

5.2 Periood II - Runner-4 episood

5.2.1 Põhiteema

Kaubalaev Runner-4 uppumisejärgsel perioodi puhul oli keskseks teemaks laevavraki tühjaks pumpamise soov. Kuivõrd vraki õlimahutid hakkasid uppumise järgselt lekkima, osutus samuti vajalikuks reostuse kokkukorjamine. Esmalt prooviti sellega tegeleda merel, kuid mille jaoks Eestil endiselt vahendid puuduvad.

Runner-4-st lekkinud nafta tõrjumiseks soovitas Tallinna kommunaalameeti projektide ja uuringute osakonna juhataja Arvo Käärt, et tuleks „Jumalat paluda“. Järgneva väite pärast palus ta avalikult hiljem leheveergudel ka vabandust:

“Esimene asi, mida linn teha saab, on Jumalat paluda, et tuul pöörduks ja kõik selle saasta siit Soome viiks, siis oleks see Soome riigi asi.” (#125)

Kuivõrd jää taandumisega tuli välja uut reostust, võiks lahenduseks pidada ka seda, et talvel reostunud Nõva randa asuti täiendavalt puhastama. Selle tarbeks muretseti ka võrdlemisi kallid kuumavee survepesurid.

Runner-4 tühjaks-pumpamise osas jõuti lahenduste osas perioodi jooksul vaid uuringuteni.

Runner-4 lekkinud saaste kokkukorjamine merel lahenes suuresti tänu soomlaste abile. Selline lahendus on seda intrigeerivam, et Eesti Soomele ametliku abipalvet ei esitanud.

Reostusriski defineeriti ka väheolulisena (Tallinna kommunaalameeti projektide ja uuringute osakonna juhata Arvo Käärt).

“Visuaalselt on laht küll reostunud, kuid küsimus on selles, kui palju on see reostunud seadusandluse koha pealt.”. Kui reostus peaks randa jõudma, korjatakse see sealt ära. Kui suvine suplushooaeg algab, on see ammu juba unustatud.” (#125)

Kui Soome ajaleht süüdistab Eesti valitsust kalkuleerimises, et viimane ei esitanud ametlikku abipalvet, ütleb Pirkko Hämäläinen, Soome suursaatkonna ministernõunik, reostusriski kohta risti vastupidist:

Õlireostus on meie ühine probleem. Õlireostus Soome lahel on kõigi ümbritsevate made looduse sisukohast kahetsusväärne ja kui õnnetus juhtub, püüab Soome aidata võimaluste piires õlireostust tõrjuda. (#130)

Samas leiab ka siseminister Laanet, et Eesti riigil tuleks tõsiselt võtta siseministeeriumis kaardistatud riske – selline teguviis lõpetaks tühja töö tegemise ministeeriumis:

Meil töötavad osakonnad, kus kaardistatakse riske ja kui riskide maandamise ettepanekutega ei arvestata, on see täiesti tühi töö. (#106)

Üldistades võib öelda, et riski defineerimisel avalikustati erinevaid lähtepositsioone, kuid domineeriv oli siiski arusaam, et seda tuleb võtta väga tõsiselt.

Poliitilise vastutuse alateemal lugude arv vähenes märgatavalt ja jäi tagaplaanile, ka ametnike ebapädevust ei kajastatud olulisel määral.

5.2.2 Ressursside nappuse alateema

Runner-4 intsidenti käsitletakse ka tehnika nappuse vaatevinklist. Kuivõrd Eestil puuduvad vahendid talviseks reostustõrjeks, tulid appi soomlased. Seotult võeti üles sisejulgeolekuteema üldisemalt, kust selgus, et Eesti riigi enda valmisolek suuremaks õnnetuseks on väga nõrk.

Eesti Päevaleht nõudis seetõttu oma repliigi rubriigis poliitikute kiiret tegutsemist vahendite muretsemisel.

[Poliitikud peaksid] kiiresti tegutsema, et soetada Eestile piisav puhastustehnika ning teha mere kaitsmiseks koostööd teiste Läänemere-äärsete maadega. (#98)

Sidusust luuakse situatsiooni kritiseerimisega - Eesti ei saa üksinda oma kohustuste täitmisega hakkama. Näiteks viidatakse Copterline kopterihukule, mil eestlased pidid lootma Soome abile, ning väideti, et sama kehtib taas õlireostuse puhul. Soome abile jäädakse lootma ennekõike seetõttu, et Eestil olemasolevad tehnilised vahendid on ebapiisavad.

Ka inimressursi puudumise küsimus sisejulgeoleku sektoris kasvab välja Läänemere reostustemaatikast – täpsemalt Loode-Eesti reostuse tõrjumisest. Probleem taandub üldjoontes päästetöötajate väga madalale palgale, mis ei motiveeri ohtlikku tööd tegema. Näiteks oli suure sisejulgeolekuteemal kirjutatud loo juures suur pilt õlistest lindudest allkirjaga “Eesti kasin võimekus kriise lahendada tuli ilmekalt välja hiljutise õlireostuse puhul.

Runner-4 episoodile ongi iseloomulik see, et ressursside puuduse (nii inimeste kui tehnika) probleem laienes reostustõrjelt kogu sisejulgeoleku valdkonnale. Sisuliselt taandub probleem rahapuudusele, mistõttu on näiteks politsei ja päästeamet tugevasti alarahastatud. Siseminister Kalle Laanet näeb lahendusena järgnevat:

Sisejulgeolek peaks tegelikult olema poliitikaülene. See on kõigi huvides. (#106).

10.04.06 ilmus Eesti Päevalehes ka juhtkiri „Kaitsetud ja saamatud“, kus väga selgelt taandati sisejulgeolekuprobleemid sellele, et päästeametnikud ja piirivalvurid saavad väga vähe palka – nõutav lahendus on palgatõus.

On häbiväärne, et ajal, mil poliitikud jutustavad õitsvast majandusest ning kõrgemate ametnike palk ületab mitmekordselt ka nn. Vana-Euroopa keskmist, on meie päästjate sissetulek pärast maksude mahaarvamist väiksem keskmisest pensionist. (#149)

Konkreetselt merereostuse avastamiseks ja reostustõrjevõimekuse suurendamiseks soovis Laaneti juhitud siseministeerium 880 miljonit krooni aastateks 2007-2010.

Kui selgus, et võimuliidule langeb sülle ligi 3 miljardit krooni lisatulu maksudelt, pakkusid poliitikud kohe välja, mis probleeme võiks lisarahaga lahendada.

Merereostuse tõrjevahendid, politseinike ja päästeametnike palgad ning omavalitsuste tasandusfondi tugevdamine," loetles Rahvaliidu esimees Villu Reiljan kohti, kuhu tema erakond raha juurde annaks. (#132)

Lühiuudisena leiab kajastamist tõik, et reostustõrjevõimekuse tõstmiseks eraldati 18,7 miljonit. Loo lühidusest tulenevalt pole võimalik hinnata, kui suur on selle investeeringu panus.

Üldiselt on sellele perioodile äärmiselt iseloomulik, et lahendusi küll lubatakse, pakutakse välja, kuid ellu neid praktiliselt ei viidud. Näiteks asjaolu, et Soome tuli reostustõrjel oma-algatuslikult appi, ei saa pidada kalkuleeritud lahenduseks. See ei muuda olukorda, et Eesti pole võimeline reostustõrjet merel teostama.

Tähelepanuväärne on siseminister Kalle Laaneti lubadus nõuda järgmise (st 2007) aasta eelarvest politseinike, piirivalvurite ja päästjate palgatõusuks 600 miljonit krooni (27.04.06). See tähendaks alampalgaks 7500 krooni.

5.2.3 Süsteemi puudujääkide alateema

Endine politseijuht Robert Antropov ei usu, et olukorra lahenduseks oleks otseselt rahasüst. Ta soovib süsteemi kitsaskohti likvideerida, et vastutus ei hajuks ning info liiguks:

Praegune olukord, kus eri ametkondade vahel ning ka ministeeriumi ja ametkondade vahel käib ülesannete dubleerimine on Eesti riigile finantsiliselt liiga koormav. (#113)

Päästjate nappuse probleemi vastu pakutakse välja, et tulevikus võiks tsiviilkriiside puhul appi tulla kaitseväge.

Kahe alternatiivina näevad ametnikud kas ajateenijate või kaitsejõudude suuremat kaasamist võimalike õnnetuste likvideerimisse. (#126)

Keskkonnaminister Villu Reiljani väljapakutud õlifondi ettepanek muutub vaadeldaval perioodil „lahjemaks“ ning Reiljan teeb ettepaneku transiidi naftatoni maksustamiseks märksa väiksemal määral kui eelneval perioodil oli välja pakutud.

H. Lindpere Tartu Ülikooli Õigusinstituudist ärgitas, et Eesti uuendaks oma õigusakte, mis puutuvad rannikumere kaitsmisesse, säilitamisesse ja kontrolli.

Millal hakkab Eesti käituma tõelise mereriigina ning võtab oma õigustatud huvide kaitsmiseks vastu vajalikud õigusaktid. (#137)

5.3 III periood - Aasta keskpaik

5.3.1 Põhiteema

Kuivõrd Läänemere reostustemaatikasse ei kuulu vaid õlireostus, tuleb esile tuua, et osades lugudes räägiti ka näiteks miinireostusest (miinitõrjeoperatsioonist Open Spirit) ja fekaal- ja puidureostusest.

Kui mullu algas eluslooduseta merepõhi 90 meetri sügavuselt, siis tänava on see piir liikunud juba 60-70 meetri sügavusele. (#185)

Perioodi iseloomustavad ka mitmed lühiuudised sellest, et Runner-4 vrakki kavatsetakse artikli kirjutamisest järgnevatel päevadel täiendavalt uurima asuda.

Muus osas perioodi jooksul tähelepanuväärseid lahendusi ei lubata. Siiski Pirital haiseva merevee osas lubati välja selgitada, kas hais on reostuslikku või looduslikku laadi.

Üksikud väikesed reostusjuhtumid, mida suvel kirjeldatakse, likvideeritakse kiiresti. Tavaline ongi, et artiklis kirjutatakse, et avastati reostus, mis ka juba likvideeriti. Isegi artiklis pealkirjaga „Hiiumaa lähistel avastati ulatuslik merereostus“, märgitakse koheselt järgmist:

Keskkonnainspektiooni pressiesindaja Leili Tuul märkis, et kuna seekordne reostus oli väga kerge, ei näinud inspeksioon vajadust juhtunu suhtes menetlust algatada. (#175)

Kuivõrd ka miinide puhul on üldisemas plaanis tegemist merereostusega, võib lahenduseks pidada sedagi, et Open Spirit 2006. aasta õppusel lõhati Läänemeres varitsenud 114 lõhkekeha. Miiniriski vähendab ka see, et Merevägi soetas tipptasemel miinitõrjelaevad.

Oluline on, et esitataks informatsiooni, mis võimaldab hinnata reostusriski suurust. Seda tehti küll vaid lühiuudisena. Läänemeres toimuvate laevaõnnetuste arv peaaegu kahekordistus 2004.aastal, selgub Läänemere kaitse komisjoni Helcom uuringust. Kui aastal 2003 toimus Läänemeres 71 õnnetust, siis aastal 2004 avastati neid juba 121.

Arvamusartikliga saab taas sõna endine politsei juht Robert Antropov. Ta peab oluliseks lahenduseks seda, kui riik õpiks suurõnnetusi ja eriolukordasid ette nägema ja ennetama:

Näiteks Soome on teadvustanud tõsist ökoloogilist ohtu kauba, sh vedelkütuse transiidi ning reisiliikluse kasvust Läänemeres. (#183)

Poliitilise vastutuse võtmise alateema ja ametnike ebapädevuse alateema olulist käsitlemist ei leia.

5.3.2 Ressursside nappuse alateema

Kuivõrd perioodi jooksul ilmub väga vähe artikleid pole ka ressurside nappuse alateema suures mahus kajastatud. Lahenduseks võib pidada seda, et 500 vabatahtlikku õppis Eesti Looduse Fondi eestvedamisel naftareostust tõrjuma. Vabatahtlike olulisust näitab järgnev:

Päästeamet tunnustab, et vabatahtlikest on suur abi, sest jõudu reostuse korjamiseks napib. (#174)

Ka lühiuudis "Nõva naftast puhtaks" kogus 47 951 krooni näitab, et mingisugune rahaline leevendus on siiski olemas. Lühiloos meenutatakse ka, et Loode-Eesti reostuskatastroof on likvideeritud:

Jaanuarikuus Loode-Eestit tabanud naftareostus on likvideeritud, kuid Läänemeres intensiivistuv laevaliiklus ähvardab reostuse võimaliku kordumisega. (#191)

Süsteemi ja seaduste puudujääkidest oluliselt ei räägitud.

5.4 IV periood - Probo Koala

5.4.1 Põhiteema

Probo Koala mürgitanker Läänemeres reostust ei põhjustanud, küll on see periood oluline, sest siin tuuakse esile reostusriski globaalne iseloom. Nõnda võib keskkonnakahju kirjeldavateks lugudeks tinglikult pidada ka neid, mis kirjeldasid ilmselt Probo Koala põhjustatud keskkonnakriisi Aafrikas:

Jäätmed jõudsid lõpuks Abidjani prügimäele, kus need hakkasid eritama mürgiauru. Arvatakse, et just see on süüdi praeguseks kuue inimese surmas ning selles, et ligi 9000 inimest on pidanud pöörduma arsti poole. (#192)

Eesti Päevaleht kirjutab juhtkirjas „Kauge mure sai meie mureks“, kuidas reostusrisk on võimalik ka siin ning kuidas oht ei hooli riigipiiridest:

Kreeka omanikule kuuluv ja Panama lipu all sõitev tanker on Eestile väga otsene ja väga suur probleem. Paldiski sadamas seisva tankeri pilsiveest, millest too vabaneda soovis, avastati keskkonnaohtlikke mürgikemikaale. (#200)

Reostusriski olemasolule rõhutakse ka teistes lugudes:

Nagu näitasid siin võetud proovid, oli sellelgi korral laeval mürgiseid kemikaale, ning Eesti ranniku keskkonnakatastroofi oht polnudki väike. (#213)

Runner-4 vrakiga seonduv leiab endiselt kajastamist. Alguses öeldakse, et selle pumpab tühjaks hollandi firma 16 miljoni krooni eest. Kuigi seda võiks esmapilgul pidada lahenduseks, otsustas firma hiljem tööst loobuda. Riik leidis seepeale uue firma, mis oli nõus töö ette võtma. Pakkumine kujunes eelmisest üle kahe korra kallimaks (ligi 36 miljonit krooni).

Kuivõrd Probo Koalalt avastatud mürgikemikaalid tehakse kahjutuks, võib ka seda pidada ohusituatsiooni lahenduseks. Toimingut kirjeldavas artiklis defineeritakse ka ohu mõistet:

Keemik Ants Tara: “Midagi pole ohtlikku. Ainus oht on teadmatus ja rumalus.” (#237)

Oktoobri keskpaiku ilmus ka lühiuudis, et Loode-Eesti reostuse süüdlaste uurimine on toppama jäänud ning pole senini mingit soovitud lahendust toonud. 11 kahtlusaluse laeva hulgas olla endiselt ka Flawless.

Poliitilise vastutuse võtmise alateemal märkimisväärselt artikleid ei ilmunud.

5.4.2 Ametnike ebapädevuse alateema

Huvitaval kombel leitakse rubriigis nädala plussid ja miinused, et seekord oli Eesti ametkondade lähenemine probleemile – st lahendus – tasemel.

Õnneks olid nii keskkonnaorganisatsioon Greenpeace kui ka Eesti ametimehed õigel ajal jaol ning käitusid vägagi adekvaatselt ja asjatundlikult. (#213)

Kuigi eelnevates arvamused artiklites (näiteks Kaarel Tarand "Häirekellamees magas jälle" väideti ka vastupidist. Kaarel Tarand näeb Probo Koala situatsioonis ohu märke, ning leiab, et õige tegevusviis (lahendus) pidanuks olema järgnev:

Eesti ametnike asi olnuks ainult igapäevast infovoogu analüüsida ning kavandada iga võimaliku stsenaariumi jaoks tegevuskava. (#201)

13.10. repliigi rubriigis julgustab Eesti Päevaleht poliitikuid probleeme lahendada läbi oma eksimuste parandamise. Leheveergudel tekkis segadus, millega tegeleti Probo Koala pardal – alguses kirjutati ütlustele tuginedes, et tegeleti bensiini tootmisega, hiljem tuli välja, et tegelikkuses tõsteti bensiini oktaaniarvu.

Ega meie kõiketeadjast peaminister ju loomulikult kunagi ei eksi! Või kuidas oligi näiteks see lugu tanker Flawlessi süüga kevadise naftareostuse ajal, härra Ansip, mis paistis teile juba enne uurimise algust selge olevat? (#225)

5.4.3 Ressursside nappuse alateema

Reostusriski suurendava tegurina nähti juhtkirjas sarnaselt Loode-Eesti reostusjuhtumiga tehniliste vahendite nappust:

Meil napib jõudu väga põhjalikeks ja sagedasteks kontrollideks. See on kindlasti ka põhjus, miks Probo Koala sugused tankerid valivad välja just meiesugused väike- või vähearenenud riigid, et siin sadamasse tulla ja tagasi rahvusvahelistesse vetesse seilata (#200).

Perioodi jooksul ilmus ka lahendusi sisaldavaid lugusid. 22. septembril ilmus lühiuudis, et valitsus tõepoolest lubas osta 16 miljoni eest reostustõrjeseadmeid ja – vahendeid, mis paigaldatakse reostustõrjelaevale PVL-202 Kati. Kirjutati ka, et valitsus kavatses 2006 aastal eraldada reostustõrjeks 94 miljonit.

Mereseire paranemise lootus tõusis tänu piirivalveameti ja keskkonnainspektsiooni võimalusele hakata 2007 aasta aprillis kasutama laevade kinnipidamiseks tasuta satelliitfotode abi. Aastas saavat tellida 60 pilti, teenust pakutakse priilt kolmeks aastaks. Lahendus oli esitatud külje B-loona. Kuivõrd kokkulepe oli kindel võib seda pidada toimivaks lahenduseks. Iseasi on see, et kas see muudab olukorda märkimisväärselt. Artiklis avaldatakse siiski lootust, et teadmine, et Eestis jälgimissüsteemi kasutab peaks laevu korrale kutsuma.

Süsteemi või seaduste puudujääkidest märkimisväärselt ei kirjutatud.

5.5 V periood - Aasta lõpp

5.5.1 Põhiteema

Aasta lõpus ilmusid vaid üksikud reostustemaatika käsitlevad artiklid. Kuivõrd perioodil ei olnud keskset sündmust, pöördui mõningal määral tagasi varasemates perioodides toimunud sündmuste juurde. Näiteks ilmus persoonilugu Loode-Eesti kriisi ajal linde päästnud Enn Vilbastest. Vilbaste selgitab reostuse laastaid tagajärgi:

Tegelikult on nii, et maailma külmades meredes võrdub (õlireostuse kätte jäänud) lindude päästmine tihtilugu nulliga. 68 sai vist lõpuks vette (I – Loode-Eesti). (#254)

Samas artiklis leiab Vilbaste, et probleemi teadvustamise eelduseks on selle tõsised tagajärjed: Selleks, et inimesed reostusriski tõsiselt võtaks:

...peab must maa järel olema, must maa. Arvan, et hukkunute arv jäi 15 000 – 20 000 piiresse. (#254)

Kajastatud lahendustest väärub märkimist, et novembri keskel algas viimaks pärast mitmeid viivitusi Runner-4 tühjaspumpamine.

Perioodi iseloomustab üldiselt see, et kirjutatud vähestes lugudes paljudes sisaldus mingit laadi lahendus. Ilmusid ka näiteks lühilood sellest, kuidas piirivalve pidas kinni ühe merd saastanud tankeri ning kuidas päästjad kogusid Vilsandil 70 kg reostust.

Veel kord käsitletakse lühiuudisena Loode-Eesti reostuskriisi süüdlase otsinguid, mis pole endiselt lahenduseni e süüdlase leidmiseni jõudnud:

Õigusabipalvetes hoolimata pole Libeerias ja Antiguast ja Barbudast laekunud infot kokku kolme laeva kütuseproovide kohta. (#246)

5.5.2 Poliitilise vastutuse võtmise alateema

Perioodi ainukeses arvamuskirjanduses leiab merebioloog Mart Jüssi, et Läänemere viletsas seisus on süüdi valitsejad:

Läänemere olukord on halb ja selle taga on senine ühepäevaperemehlikkus. Me saame igal tasandil otsustada, kas me tahame kümne aasta pärast minna randa ujuma või veepinnal veikleivate saastalaikude värve vaatama. (#254)

Ametnike ebapädevuse teema kajastamist ei leia.

5.5.3 Ressursside nappuse alateema

Kuu lõpus muretseti Tallinna lahte võrdlemisi odav (miljon krooni maksev) ning lihtne naftareostuse hoiatussüsteem.

Keskkonnainspeksioon sai helikopteri, mida hakatakse kasutama vaatluslendudeks. Hiljem ilmuvad ka lood, kus räägitakse kokkuleppes, et ka piirivalve saab endale uued kopterid (viide reostustuse avastamisele lühilugudes puudub). Kopterid soetatakse Schengen Facility programmiga – esimene 2007.a. märtsis-aprillis, järgmine 2008. Olemasoleva kopteri kasutusaeg saab täis 2009. aastal.

Detsembri alguses kirjutatakse ka sellest, et Piirivalve saab 5 uut mootorpaati, mis tõstavad piiri valvamise võimekust. Otsest viidet õlireostuse avastamise tõhustamisele lühikeses loos pole.

Eesti Looduse Fondi eestvedamisel anti välja õlitõrje õppevideo ja käsiraamat, muretseti kaitsevarustus 400 vabatahtliku jaoks. Vabatahtlike koolitamist võib pidada oluliseks lahenduseks reostustõrje probleemile:

"Kui soomlased appi ei tule, jõuab 99 protsenti reostusest merelt randa, sest Eestil pole vastavat varustust," ütleb ELF-i naftaprojekti juht Agni Kaldma. (#251)

5.5.4 Süsteemi puudujääkide alateema

Üle pika aja kirjutatakse 11.11. taas põhjalikult õlifondi kavast, mis peaks tooma lahenduse olukorrale, kus pole piisavalt rahalisi vahendeid reostustõrjevahendite soetamiseks. Õlifond peaks käivituma 2007. aastast ning aastas tooma 100 miljonit krooni lisatulu:

Järgmise aasta jaanuarist on kavas kehtestada iga meritsi Eestisse toodud või siit välja viidud naftasaaduste tonni kohta kahekroonine maks, tegemata seejuures vahet, kas õli veab ühe või kahepõhjaline tanker. (#244)

6. Analüüs ja diskussioon

Analüüsiosa jaotus lähtub uurimisküsimustest, mille raames võtan kokku ka eelnevate peatükkide põhilised tulemused.

6.1 Lugude hulk, maht ning esinemissagedus

Reostustemaatikale pühendatud lugude mahu ja esinemissageduse piisavuse hindamine pole bakalaureusetöö iseloomust tulenevalt võimalik. Hinnangu kujundamiseks oleks tarvilik korraldada uuring sihtgruppides. Kuigi lehehoiatus võib arvata, et teema kajastus oli piisav, ei pruugi see hinnang olla tõene lehelugeja jaoks. Fakt, et aasta jooksul ilmus üle 200 reostustemaatilise artikli, ei tähenda sugugi, et lehelugeja kõik need tähelepanelikult läbi loeks. Siit tuleneb ka bakalaureusetöö tulemuste piiratus. Artiklid on leitud kolmekordsel Eesti Päevalehe 2006. aastakäigu läbivaatamisel ja hoolikal lugemisel, mis ei ole kindlasti viisiks, kuidas lehelugeja ajalehele läheneb. Tõsi, bakalaureusetöö arvestab lugude mahuga, asjaoluga, et esiküljel viidatud uudised peaksid olema silmatorkavamad, kuid ei saa eeldada, et kõik (või isegi enamik) reostusteemalisi artikleid ka lugejani jõuab. Auditooriumiuuringute seisukohast omistatakse lugemisharjumusele väga erinevaid positsioone.

Siiski on temaatika auditooriumi suurele enamusele võõras ning ennekõike meedia poolt vahendatud ning konstrueeritud. Riski tähtustamisel muutub eriti oluliseks Läänemere reostustemal pühendatud artiklite prominentsus.

Esimese kahe vaatlusaluse perioodi puhul (Loode-Eesti reostus ning Runner-4 uppumisjärgne periood) saab öelda, et Läänemere reostustemaatikil ilmus lugusid sageli ja võrdlemisi suures mahus. Seevastu suvel ning aasta lõpus ilmus käsitlusi väga harva ning pigem lühiuudiste vormis, seda üksikute eranditega. Neljandat perioodi, mille keskseks tegelaskujuks oli Probo Koala mürgitanker, iseloomustab keskpärane kajastuse sagedus ning maht.

Bakalaureusetöö toob välja asjaolu, et kajastuse maht on väga selges seoses sündmuste keskkonnaohtlikkuse astmega. Kuivõrd hilisemad episoodid ei ületa oma tagajärgede tõsiduselt Loode-Eesti reostusintsidenti, ei osutata neile ka samaväärselt tähelepanu. See on mõistetav, kuid arvestades keskkonnatemaatika eripära ka kahetsusväärne. Naftareostuse risk kui selline, ei kadunud kuhugi, pigem suurenes veelgi (naftatransiidi maht suureneb). Tõsi, riski olemasolu tuletatakse siiski aeg-ajalt meelde.

Püstitatud hüpotees (1) - *Loode- Eesti reostuskriisile pöörati oluliselt enam tähelepanu kui hilisematele episoodidele*, leidis kinnitust.

6.2 Arvamuslugude dünaamika

Arvamuslood Läänemere reostusest ilmuvad vaid siis, kui teema on aktuaalne uudise külgedel - arvamuskülg on väga päevakajaline. On küsitav, kas selline lahendus on sobiv temaatika pikemaajaliseks õhus hoidmiseks, mis on kõneaine tekitamise (*agenda setting*) eelduseks. Üheltpoolt on see seletatav asjaoluga, et arvamuskülgede hulk on piiratud ning vältimatu on kajastada seda, mis on päevakajal. Siiski keskkonnatemaatika vajab pikemaajalist kajastust ning pole mõeldav, et probleemid laheneksid kiiresti. Läänemere reostustemaatika ei kadunud pärast Loode-Eesti reostust ning Runner-4 episoodi täielikult arvamusveergudelt. Aeg- ajalt, kuid üsna harva, pöördui probleemi juurde tagasi ning kirjutati teemast uuesti. Näiteks ilmus aasta lõpupoole ilma selge uudisliku ajendita arvamusartikkel, mille mõte oli: kas teadvustada reostusriski ning tegutseda või lasta samas vaimus edasi ning elada tulevikus sopaaugu ääres.

Selles kontekstis on põnev teema, kas ajakirjandus käitub samuti ka teiste sotsiaalselt oluliste probleemide kajastamisel arvamusküljel ning lähtub ennekõike päevakajalisusest. Kahjuks on Eestis mitmeid tõsiseid mureküsimusi, mis oma tähtsust ei mineta. Uurida võiks näiteks, millal ja kuidas kirjutatakse HIV/AIDSi temaatikast – kas selleks on vaja mingit tähtpäeva? On oht, et meedia ei tule toime talle normatiive lähenemise poolt omistatud tähtsa funktsiooniga, milleks on oluliste probleemide sagedane ja suhteliselt suuremahuline kajastamine – seda eriti arvamusküljel.

Lõppkokkuvõttes vähendaks asjaolu, et meedia ei suuda selle funktsiooni täitmisega toime tulla, ka meedia mõjuvõimu avaliku debati ruumina probleemide lahendamisel kaasa aidata.

Küllap eeldaks sagedane kajastus suuremat arvamuskülgede hulka, et hoida lisaks väga olulistele päevakajalistele sündmustele - mida tuleb kahtlemata teha - ka silm peal pikemaajalistel tähtsatel probleemidel.

Bakalaureusetööst ilmneb ka see, et suveperioodil ei leidnud Läänemere reostustemaatika peaaegu mitte mingisugust kajastamist. Praktilises ajakirjanduses „hapukurgihooajaks“ tituleeritud aeg pakuks hea võimaluse pöörduda tagasi ühiskondlikult oluliste teemade juurde, mida on varemgi kajastatud. Tulevikus võiks uurida, kas ajakirjandusele omistatud järelevalve roll on suvekuudel „puhkusel“.

Püstitatud hüpotees (2) - *Loode-Eesti reostuskriisiga kaasnes avalik arutelu, hilisemad sündmused tõid kaasa tagasihoidliku debati arvamuskülgedel*, leidis kinnitust.

6.3 Teemaatika raamistamine läbi alateemade

6.3.1 Põhiteema

Põhiteema esines kõigis perioodides enim. On tähtis, et aasta jooksul aset leidnud suuremad merereostusega seotud sündmused raamistati ennekõike arvamuskülgetes ühtsesse laiemasse probleemistikku. St episoode ei käsitletud eraldiseisvate ja juhuslikena vaid näidati, et merereostuse teemaatika on oluline ka siis, kui parasjagu ei ole Eesti rannikul ulatuslikku keskkonnareostust. Probo Koala perioodi puhul on juhtkirjades selgelt esitatud, et ka tankerite pesu või pilsivesi võib põhjustada ulatusliku mürgireostuse. Kuigi Probo Koala ei põhjendanud Eesti vetes keskkonnakatastroofi, on oluline märkida, et kirjutati (põhjendatult) ohust, mis võinuks siiski tekkida. Avaldatud arvamuskülgedel väitsid üheselt, et reostusrisk on oluline ning sellega tuleb senisest märksa enam arvestada.

Püstitatud hüpotees (3) - *kajastus jääb pigem eraldiseisvate sündmuste keskseks – uusi episoodide ei seostata varasematega sündmustega ega eelnevalt väljendatud seisukohtadega*, ei leia kinnitust.

6.3.2 Poliitilise vastutuse võtmise alateema

Loode-Eesti reostuskriisi ajal esile tõusnud alateema leidis kajastamist väga suures mahus võrreldes reostuse endaga. Kuigi kajastus oli väga intensiivne, oli see ka üsna lühiajaline. Kas see on Eesti jaoks tavaline, et poliitikud pääsevad meedia käest mistahes pattude pärast, kui nad vaid mõnda aega suudavad vastu panna poliitilise vastutuse võtmise survele? Näiteks reostustemaatikast lähtuvalt ei asunud Eesti Päevaleht pärast Runner-4 episoodi valitsusliikmete (keskkonnaminister Villu Reiljani) tagasiastumist enam nõudma. Väga intensiivne poliitilise vastutuse alateema kajastamine Loode-Eesti reostusintsidendi ajal (alateemal lugude arv oli kaks kolmandiku põhiteemal lugude hulgast) võis hajutada ka reostusriski esilepääsemiste.

Kui näiteks siseminister Kalle Laaneti järeltus (patuoina otsimise asemel keskendumine järgmine kord reostajate otsimisele) võiks olla ülekantav ajakirjandusele, siis pidanuks Eesti Päevaleht pigem keskendumine reostusriskile endale. Aastat kokkuvõttes võib öelda, et poliitilise vastutuse alateema ei toonud mitte mingit otsest tulemust – keegi tagasi ei astunud. Siiski pole teada, kas sellele apelleerimine tõi kaasa lahendused mingites muudes valdkondades ja tehti vastavaid poliitilisi otsuseid.

Püstitatud hüpotees (4) – *kajastus kandub algselt probleemilt (keskkonnareostus) kiiresti teistele kõrvalteemadele*, ei leia ühest vastust. Loode-Eesti reostuskriisi ajal kirjutati ka palju reostusest endast, pigem tõusis poliitilise vastutuse alateema tugevalt selle kõrvale. Pigem võiks väita, et poliitilise vastutuse alateema tekib kiiresti ning taandub samuti suhteliselt kiirelt.

6.3.3 Ametnike ebapädevuse alateema

Ametnike ebapädevuse alateema leidis peamiselt kajastamist vaid esimese perioodi ajal ning aastat tervikuna vaadates oli käsitletud raamimistest kõige tagasihoidlikum.

Juhtkirjades kirjutatu põhjal võiks väita, et Eesti Päevalehe meelest süüdistati ametnikke ehk liialt (tehti patuoinaks) – poliitilise vastutuse ja ressursside nappuse alateema olid selgelt prominentsemad.

6.3.4 Ressursside nappuse alateema

Loode-Eesti naftareostuse ajal väga selgelt ilmsiks tulnud päästjate ja päästevahendite nappus, kasvas hilisematel perioodidel laiemaks temaatikaks. Kirjutati sellest, et kogu sisejulgeoleku valdkond on tugevalt alarahastatud ning et riik ei saa hakkama isegi kõige elementaarsemate öövahi ülesannetega. Selline sidususe loomine annab märku, et Eesti Päevaleht sidus reostustemaatika laiemate ühiskondlike mureküsimumustega. Loode-Eesti kriis toimus katalüsaatorina, mis puudujäägid väga selgelt esile tõstis. Ilmekas näide on see, et laiemal temaatikal ilmunud artiklite juures kasutati õlilindude fotosid.

Läänemere reostustemaatika siseselt kirjutatakse juba esimeses juhtkirjas, et tehniliste vahendite puudujäägid (võimetus teha tõhusat seiret, võimetus reostus kiiresti likvideerida) oli teada juba oluliselt varem. Tekib küsimus, miks siis sellest enne kriisi ei kirjutatud. Kinnitust leiab väide, et probleemist kirjutamiseks on vaja väga tõsist sündmuslikku ajendit.

6.3.4 Seaduste ja struktuuride puuduste alateema

Üldiselt leidis alateema võrreldes teistega vähest kajastamist. Kirjutati näiteks õlifondi loomise kavast ning sellest, et ametkondadevaheline suhtlusliin on konarlik. Leiti, et puudub ametkondi ühendav kriisireguleerimise tegevuskava. Arvamusartiklites leiti õlifondi kaval olevat nii plusse kui miinuseid. Loode-Eesti reostuskriisi ajal prominentne küsimus fondi loomisest taandus hilisemate episoodide jooksul tahaplaanile. Siiski pöördui õlifondi teema juurde aasta lõpus tagasi, kuid fondi plaan oli muutunud märkimisväärselt lahjemaks. Ka kajastusest ei ilmnenu, kas sellisel kujul suudaks kava suudaks pakkuda piisavalt vahendeid seire ja tõrje parandamiseks.

Ametkondadevaheliste suhtlusliinide parandamist kajastati üldsõnaliselt – hinnangute mitte faktide tasandil. Nii väitsid ministrid, et õppust on võetud ja edaspidi läheb asi sujuvamalt. Siiski Probo Koala mürgitankeriga seonduv tõi arvamusartiklites esile

küsimuse, kas selles osas on vahepeal midagi muutunud või mitte. Kaarel Tarand leidis näiteks, et häirekellamees magas taas ning teave ei liikunud nii nagu vaja.

6.4 Ettepanekute ja lahenduste kajastamine

Lahenduste osas on märkimisväärne, et need leivad peaaesjalikult kajastamist lühimuudiste kujul. Raske on öelda, kuid arutlemist väärriks, kas see on tavaline lähenemine ka teiste oluliste ühiskondlike probleemide puhul. Selline lühike esitlusviis muudab keerukaks jälgida, kas ja kuidas väljapakutud ettepanekud teoks saavad. Samas on selge ka see, et ajaleht (tulenevalt ilmumise eripärast) proovib lahendusi ennetada. Siiski on selline lähenemine küsitava väärtusega, lehelugeja ei pruugi põhjendatult mõista, kuidas üks või teine probleem lahenduse leiab ja kas leitud lahendus on toimiv. Bakalaureusetöö selle alapeatüki järelduseks on, et Eesti Päevaleht ei pööra lahenduste esitamisele olulist tähelepanu.

Lahenduste kajastamine ei too kaasa arutelu arvamusküljel, kus võiks kaaluda, kas tehtu on piisav või vähemasti asetada arengud paremini laiemasse konteksti. See tähendab, et näiteks uudised reostustõrje edendamiseks ei anna aimu kui suure panusega on tegemist. Aastat läbivaks jooneks on see, et kirjutatakse küll ühest või teisest plaanist, mida tehakse, kuid kriitiliselt ei kontrollita nende elluviimist. Vähemasti esitlusviisi lühidus ei võimalda öeldule vastupidist väita. Lehelugeja ei pruugi mõista, mis on aasta jooksul Läänemere reostusriski vähendamiseks tehtud.

Püstitatud hüpotees (5) – *Ettepanekutele osutatakse suurt tähelepanu, lahendusi kajastatakse vähesel määral ning ei kontrollita nende toimimist, osutus tõestatuks.*

Kokkuvõte

Reostusrisk Läänemerel on oluline probleem, mis leidis selgelt kinnitust tuhandeid linde tapnud õlireostuse juhtumiga 2006. aasta jaanuari lõpus. Ilmnesid suured puudujäägid reostusetõrjevõimekuses. Bakalaureusetöö püüdis anda ülevaate, kuidas meedia Läänemere reostustemaatikat nimetatud reostusintsidendi järgselt aasta jooksul päevakajalisena hoidis ning kuidas seda raamistati. Eesmärk oli näidata ka seda, kuidas aasta jooksul käidi välja ettepanekuid reostusetõrjevõimekuse tõstmiseks ning kuidas lahendusi kajastati.

Tuginedes riskiühiskonna teoreetikutele väidan, et meedial on mõju kujundada avalikku arusaama tähtsatest riskiühiskonnale omastest probleemidest. Seda eriti juhul kui teema on avalikkusele meedia poolt vahendatud – st, kui inimestel endil puudub merereostusega isiklik kontakt. Meedia mõjuvõim on seda suurem, mida sagedamini teemat kajastatakse. Tähtis on ka see, kuidas probleemistik raamistatakse, see tähendab, et milliseid alateemasid peetakse oluliseks, milliseid mitte. Lühidalt: raamistamine määrab ära selle, kuidas avalikkus probleemist mõtleb.

Valimiks oli 225 Eesti Päevalehe paberväljaandes ilmunud reostustemaatilist artiklit. Analüüsisosias jagasin aasta viide perioodi, millest kolmel oli sündmuslik kese: Loode-Eesti reostuskriis, kaubalaev Runner-4 uppumine, Probo Koala mürgitankeri kinnipidamine Paldiskis.

Kvalitatiivset kontentanalüüsi kasutades selgus, et enamjaolt kajastati temaatikat tõsise Loode-Eesti reostuskriisi ajal, seda ka suurimas mahus. Viienädalase perioodi jooksul ilmusid ligi pooled aasta artiklitest. Ka Runner-4 uppumisejärgselt kirjutati reostustemaatikal, kuid paljude lugude keskseks teemaks oli kogu sisejulgeoleku vilets olukord. Mõningast kajastamist leidis temaatika ka Probo Koala sündmuste valguses. Aasta keskel oli pikk – 22 nädalane – periood, mille jooksul reostusest praktiliselt ei räägitud. Aasta lõpus ilmusid üksikud artiklid. Ka suur enamus arvamusküljel ilmus just neil nädalatel, mil toimusid olulised sündmused. Seega, Läänemere reostustemaatikat kajastati Eesti Päevalehe arvamusküljel ennekõike

sündmustest tulenevalt. Arvamusartiklite puudumine aasta keskel näitab, et teema ei püsinud agendal.

Lisaks merereostuse põhiteema kajastamisele uurisin temaatika nelja raamistamise viisi. Esimese vaatlusaluse perioodi puhul oli väga prominentne poliitilise vastutuse alateema. Ülejäänud nelja perioodi puhul jäi see teema tahaplaanile. Aasta lõikes oli enimesinenud raamistamise liigiks näidata reostustõrjeks vajalike ressursside puudust. Nimetatud alateema puhul oli kõige selgem ka temaatika sidustamine laiemate ühiskondlike probleemidega. Nii kasvas reostustõrjeks vajalike ressursside (nii inim- kui tehniliste) probleemist välja tõdemus, et Eesti riigi sisejulgeolek on tervikuna alafinantseeritud. Päevaleht kajastas ka ettepanekuid situatsiooni parandamiseks, kuid lahendustele ostutati tähelepanu väikeses mahus (peamiselt lühiuudistena).

Tähelepanuväärne oli see, et Eesti Päevaleht sidus üksikud reostusintsidendid ühtseks probleemiks ning toonitas juhtkirjades vajadust Läänemere reostusriski tõsiselt võtta.

Summary

Siim Lõvi's bachelor thesis "Coverage of the Baltic Sea pollution thematic in Eesti Päevaleht in 2006" analyses how the newspaper kept an important environmental issue on public agenda and how the problem was framed throughout the year. The topic of sea pollution was first introduced at the newspaper agenda in the end of January when a widespread oil leakage was found on the North-Western shore of Estonia, killing thousands of seabirds.

Drawing upon Ulrich Beck's risk society theory, a theoretical presupposition to the current analysis is that media has an influential role in defining risks, especially in the case when the topic is unknown for the audience and hence all information about it is mediated by media. Thus for the public it is crucial, how the media portrays risks - such as oil leakage in the Baltic Sea. Media has to cover a risk thoroughly to keep the public concerned. The debate in the opinion section of the newspaper is also vital for the development of ideas how to deal with risks. Those ideas can lead to political actions that might resolve the insufficiencies that became apparent in dealing with oil leakages.

In the analysis, 225 articles published on the issue in Eesti Päevaleht during 2006 were analysed, using both the quantitative content analysis method and the qualitative analysis. The results of the study show that the daily Eesti Päevaleht covered the topic of sea pollution widely when there was a newsworthy event. However on other periods, the coverage was much lower which leads to the conclusion that the public debate on opinion pages did not show continuity. Only on some occasions there were opinion articles that reintroduced the problem.

Besides covering the main topic of sea pollution and its effects on wildlife, four distinct frames were found in the analyzed articles. First, there was a significant number of articles dealing with the topic of political responsibility during the first of five periods analyzed. The frame mostly associated with sea pollution was the problem of resource insufficiency. Eesti Päevaleht covered proposals how to improve

the situation, however did not offer any actual solutions. Nor did it question their validity. Also the lack of effective resolutions to sea pollution episodes was framed as an error of the official's judgment and as a result of legitimate and organizational faults.

Eesti Päevaleht succeeded in contextualizing individual events of sea pollution into a wider problem. Criticism of the lack of (state) resources to combat sea pollution led to a larger debate on the underfinancing of the entire internal security system in Estonia.

Kasutatud kirjandus

1. Beck, U. (2005). *Riskiühiskond*. Teel uue modernsuse poole. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
2. Cottle, S. (1998). Ulrich Beck, „Risk Society“ and the Media. *European Journal of Communication*, 13, 5, 5-32.
3. Entman, R. M. (1993). Framing: Towards Clarification of a Fractured Paradigm', *Journal of Communication*, 43, 4, 51–58.
4. EPL (2007). Läänemerel kaks korda enam laevaõnnetusi. Eesti Päevaleht, 10. veebruar.
5. Ghanem, S. (1997) Filling in the Tapestry: The Second Level of Agenda Setting. M. McCombs, D.L. Shaw & Weaver D. (toim.). *Communication and Democracy*. London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 3-14.
6. Jüriado, T. (2004). Kunksmoorid elavad kahjuks vaid muinasloos. Roheline Värav, 11. november.
7. Kiisel, M. (2005). *Keskkonnateadvuse kujunemine Eestis 1980ndatest 2005ni..* Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
8. Lasorsa, D. L. (1997) Filling in the Tapestry: The Second Level of Agenda Setting. M. McCombs, D.L. Shaw & Weaver D. (toim.). *Communication and Democracy*. London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 3-14.
9. McQuail, D. (2003). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
10. Mets, M. (2006). *Kõneaine kujundamine kui poliitilise toetuse mõjutamise vahend vanemahüvitise seaduseelnõu näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
11. Petts, J., T. Horlick-Jones, G. Murdock. Social amplification of risk: The media and the public. www.hse.gov.uk/research/crr_pdf/2001/crr01329.pdf, mai, 2007.
12. Price, V. (1992). *Public Opinion*. Newbury Park, London & New Delhi: Sage.
13. Ryan, M. (2004) Framing the War against Terrorism. *Gazette*, 66, 5, 363-382.

14. Takeshita, T. (1997) Exploring the Media's Roles in Defining Reality: From Issue-Agenda Setting to Attribute-Agenda Setting. M. McCombs, D.L. Shaw & Weaver D. (toim.). *Communication and Democracy*. London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 15-28.
15. Trei, L. & P. Vaher. (1996). *Uuriv ajakirjandus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
16. Vasarik, M. (2007) *Kriisikommunikatsioon Loode- ja Põhja-Eesti rannikuala reostusjuhtumi näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool, Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
17. Vihalemm, P. (2005). Avalik arvamus – kursuse kiled.
18. Waldahl, R. (1993). *The Development of Public Opinion. Media, Culture and Development*. Arntsen, H (toim.). Oslo: Oslo University Press, 225-249.

Lisa 1: Lugude kodeerimistabel

(Kodeerimistabel on eraldi pdf-failis)